

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálně pedagogických studií

Bakalářská práce

Monika Halamková, DiS

Canisterapie a felinoterapie v domovech pro seniory pohledem uživatelů

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila pouze prameny uvedené v seznamu literatury. Souhlasím s tím, aby tato práce byla uložena na Univerzitě Palackého v Olomouci a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci, 10. dubna 2018

Podpis

Poděkování:

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Zdeňce Kozákové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky při zpracování bakalářské práce. Dále děkuji personálu a klientům domova pro seniory Červenka a Hrubá Voda, kde probíhala realizace mého výzkumného projektu za spolupráci a trpělivost.

OBSAH

Úvod	6
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Canisterapie	8
1.1 Vymezení canisterapie	8
1.2 Historie canisterapie	11
1.3 Druhy canisterapie	13
1.4 Formy canisterapie	14
1.5 Fáze canisterapie	17
1.6 Subjekty canisterapie	18
1.7 Praktické využití canisterapie	21
1.8 Vzorová hodina canisterapie	22
1.8.1 Skupinová canisterapie	22
1.8.2 Individuální canisterapie	24
2 Felinoterapie	25
2.1 Vymezení felinoterapie	25
2.2 Praktické využití felinoterapie	26
3 Senior	28
3.1 Periodizace stárnutí	28
3.2 Sociální aspekty stárnutí	29
3.3 Význam zvířat v životě seniorů	30
4 Domov pro seniory	32
4.1 Vymezení domova pro seniory	32
4.2 Uživatel domova pro seniory	33

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Metodologická východiska	35
5.1 Cíl výzkumného šetření	35
5.2 Metody výzkumného šetření	35
5.3 Charakteristika výzkumné skupiny	36
5.4 Místo výzkumného šetření	37
6 Prezentace a interpretace výsledků výzkumného šetření	38
6.1 Shrnutí výzkumného šetření	43
Závěr	45
Seznam použité literatury	47
Seznam příloh	
Anotace	

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce je na téma Canisterapie a felinoterapie v domovech pro seniory pohledem uživatelů.

Canisterapie a felinoterapie jsou v posledních letech velice „populární“ terapie. Téměř každý domov pro seniory nějaký typ těchto terapií využívá. Může se jednat o terapie formou návštěv externího terapeuta nebo, a to stále častěji, mají vlastního „zvířecího obyvatele“. Jde většinou o morčata, andulky nebo rybičky. Využívají je aktivizační pracovníci v domovech pro seniory jako prostředek k aktivizaci a také jako prvek rozptýlení a zodpovědnosti.

Canisterapie a felinoterapie jsou podle mého názoru terapie s velkým a dosud zcela neobjeveným potenciálem. Jistě budu mluvit za mnoho canisterapeutů a felinoterapeutů, když řeknu, že „nás naše zvířátka stále překvapují svojí empatií, vnímavostí a tím, jak dokáží projevit cit a náklonost. A to nejen vůči nám jako majitelům, ale také při práci vůči klientům a personálu.“ Mnoho lidí však stále netuší, že nějaké druhy terapií, konkrétně canisterapie a felinoterapie existují. Když už jsou lidé, kteří o těchto terapiích slyšeli, ve většině případů řeknou, že „...je to přece to mazlení psa...“. Může to být chápáno jako degradace práce canisterapeutů a felinoterapeutů, kteří se snaží pomocí svých zvířat aktivizovat klienty a napomáhat jim v jejich těžkých životních situacích. Není to však chyba lidí. Canisterapie a felinoterapie je v médiích někdy opravdu takto prezentována.

Prezentaci a tak trochu i popularizaci canisterapie a felinoterapie jsem měla na mysli, když jsem formulovala téma této bakalářské práce.

Jak je již možná patrné, k oběma terapiím, canisterapii i felinoterapii mám velice blízko. Od mala jsem měla ráda zvířata a vždy jsem si přála psa a kočičku. V dospělosti jsem si splnila svůj sen a psa i kočku vlastním. A co víc. Mám jich doma několik a ještě s nimi chodím „rozdávat radost a úsměvy“ nejen seniorům, ale také dětem. Už 12 let. K této práci mě přivedla láska ke zvířatům a také jakási snad schopnost komunikovat a vycházet se staršími spoluobčany.

Když se nachýlil čas zadání bakalářské práce, bylo zcela zřejmé, jaké téma mě láka nejvíce. O canisterapii a felinoterapii bylo již napsáno mnoho závěrečných prací, ale většinou se jednalo o pohled personálu nebo terapeutů. Já jsem měla představu zcela opačnou. Na celou problematiku se chci podívat z jiného úhlu pohledu. A to ze strany uživatelů domovů pro seniory. Zajímá mě, jací lidé na canisterapii a felinoterapii v domovech docházejí nejčastěji a co je k tomu vede. Podle mých zkušeností nejčastěji dochází na canisterapii a felinoterapii lidé

z vesnice. Tedy ti, kteří před příchodem do domova bydleli v domku a většinou vlastnili nějaké zvíře. Je to však pouze moje domněnka, kterou se budu snažit podložit fakty.

Ráda bych výsledky této práce využila i ve své praxi canisterapeuta a felinoterapeuta.

Tato práce je koncipována do dvou základních částí. Část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena do čtyř hlavních témat. První kapitola je věnována historii, vymezení, metodám, formám, fázím canisterapie a jejímu praktickému využití. Do této části jsou vloženy dvě ukázky vzorové hodiny canisterapie. Odborná literatura k tomuto tématu je dostupnější než v předchozích letech, ne vždy však v českém jazyce. Další témata jsou felinoterapie, její vymezení a možnosti praktického využití. Třetí kapitola se věnuje objasnění pojmu senior, periodizací stáří, sociálním aspektům stáří a významu zvířete pro seniora. Poslední kapitola pojednává o domově pro seniory a jeho uživatelích.

Praktická část bakalářské práce se věnuje výzkumnému šetření formou dotazníků směřovaných na uživatele domovů pro seniory. Konkrétně domova pro seniory Červenka a Domova pro seniory Hrubá Voda. V první kapitole jsou popsána metodologická východiska. Podrobněji se zabývá cíli a dílčími cíli výzkumného šetření, charakteristikou výzkumné skupiny, kde šetření probíhalo a jakými metodami.

Jako hlavní cíl jsem zvolila zjistit, zda uživatelé domova pro seniory přijímají canisterapii a felinoterapii kladně. Jako dílčí cíle a pro mě důležité a podstatné informace jsou odpovědi na otázky:

- Přijímají canisterapii a felinoterapii lépe ženy než muži?
- Jsou canisterapie a felinoterapie lépe přijímány lidmi, kteří před nástupem do domova pro seniory žili v domě nebo v bytě?
- Má na kladné přijímání canisterapie a felinoterapie vliv to, zda uživatelé vlastnili před nástupem do domova pro seniory psa nebo kočku?

Druhá kapitola je zaměřena na prezentaci a interpretaci výsledků výzkumného šetření a jeho shrnutí.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část se věnuje vymezení pojmu canisterapie, její historii, zabývá se jejími druhy a formami. Jsou zde objasněny jednotlivé fáze canisterapie a možnosti praktického využití. V této části je také obsažené názvosloví užívané v souvislosti s canisterapií. Další kapitoly jsou věnovány felinoterapii, jejímu vymezení a možnostem praktického využití. V posledních dvou kapitolách se naměříme na objasnění pojmů Senior, periodizaci stáří, pojmu domov pro seniory a uživatel.

1 Canisterapie

. Canisterapie jako podpůrná léčebná metoda je realizována již od dob, kdy začal být pes společníkem člověka. Pozitivní vliv na člověka, jeho psychiku a fyzické i mentální zdraví mohou pozorovat všichni lidé mající doma psa. Pes dokáže přijímat člověka takového, jaký je. Bez přetvářky, postraních úmyslů, nevidí krásu nebo handicap. Pes vidí v člověku jedinou blízkou bytost a dává mu to na vědomí všemi možnými tělesnými projevy. Pes vzbuzuje v člověku pocit vyjímčnosti, důležitosti a potřebnosti. Dokáže zvýšit sebevědomí, pohltit negativní pocity a pomoci se sebevyjádřením.

1.1 Vymezení canisterapie

Canisterapie je jedna z forem zooterapie neboli animoterapie. Zooterapie může být definována jako terapie za přítomnosti a podpory zvířat. Je to jediná terapie, kdy je přítomen ještě jiný „tvor“ kromě člověka.

Zooterapii dělíme podle druhu užitých zvířat:

Canisterapie - terapie využívající psa

Felinoterapie – terapie využívající kočku

Hiporehabilitace – terapie využívající koně

Terapie za pomoci drobných hospodářských zvířat – při této terapii může být využit králík, koza, morče, křeček...

Terapie za pomoci exotických zvířat – při tomto druhu terapie může být využita opice, lama, želva...

Delfinoterapie – terapie využívající delfína

Ornitoterapie – terapie využívající ptáky (holub, slepice, andulka...)

Canisterapie může být použita v rámci ucelené rehabilitace. Je to dynamicky se rozvíjející oblast péče o klienty, v níž se otevírají stále nové a nové možnosti, přístupy a techniky.

Zvíře jako takové má na člověka jistý terapeutický vliv, který lze velmi dobře využít jako podpurnou terapii. O této terapii se v zasvěcených kruzích hovoří jako o pozitivním až léčebném působení zvířete na člověka.

Kromě exaktně měřitelných výsledků, jako je rozvoj jemné a hrubé motoriky, podpora verbální a nonverbální komunikaci, rozvíjení orientace v čase a prostoru, napomáhání při procvičování paměti a koncentrace, zklidnění a prohloubení dýchání, uvolnění spazmů, je třeba zdůraznit další velmi důležité profity, které zvíře člověku přináší:

- napomáhá vytváření sociálních kontaktů
- psychologická a duševní pomoc
- motivace pro pohyb a učení
- zlepšení psychické pohody a koncentrace
- absolutní přijetí bez ohledu na věk, handicap nebo stanovenou diagnózu

(Anitera, 2009, dostupné na <http://www.animoterapie.cz>)

Půjdeme-li více do hloubky a rozpracujeme účinky psů na člověka se zaměřením na biopsychosociální roviny, můžeme říci, že pes působí na člověka při cíleném setkávání na všech těchto úrovních.

Fyziologické / fyzické účinky

- redukce kardiovaskulárních rizikových faktorů
- biochemické změny a neuroendokrinní působení
- svalové uvolnění
- zlepšení motoriky
- podnět ke zdravějšímu chování

- obecné funkce

Psychologické / psychické účinky

- pocitu pohody
- pozitivní vnímání sebe sama
- zlepšení sebekontroly
- redukce strachu a pocit sebejistoty
- redukce stresu, uvolnění a uklidnění
- sociální integrace
- možnost regrese, uvolnění a projekce
- zlepšení mentálních výkonů a kompetencí

Sociální účinky

- zrušení izolace a osamělosti
- blízkost, tělesný kontakt a jistý druh intimity
- urovnání sporů
- důvěra
- empatie
- pozitivní sociální atributy
- zlepšení atmosféry

(Leser, 2008, vlastní překlad)

Nabízí se opravdu velké množství způsobů jak tento pozitivní vliv zviřat na člověka zúročit. Způsoby jejího využití a dalšími specifiky se budeme zabývat v dalších kapitolách.

1.2 Historie canisterapie

Přítomnost zvířat lidé využívali od samého počátku. Nejprve pouze za účelem čistě pragmatickým (lov a obživa). Jeskynní malby, ilustrace, tapiserie a vykopávky znázorňují psy ve společnosti člověka již od 8. - 6. století před Kristem. (Fogle, 2007)

Pozice zvířat se však rychle měnila. V období starého Egypta byli psi uctíváni a byli vyobrazováni jako průvodci a pomocníci bohů. (Nerandžič, 2006)

Pes se stal pomocníkem, symbolem a vtělením různých božstev lovu, lesů, léčení a podsvětí. Lidé mnohdy zakopávali do základů domů psí talismany, jako ochranu před zlem a chorobami. Pes se dostal dokonce i do pojmenování souhvězdí a to hned dvakrát: Velký pes a Malý pes – mají to být společníci boha lovu Oriona. (Bystrický, 2015)

Ve středověku byl chov psů jako domácích mazlíčků stále oblíbenější. Křesťanství mělo psa za nečistého, ale i přes tento názor je mnoho svatých vyobrazeno se psem.

(Nerandžič, 2006)

První záznamy o systematickém využití psů v léčebných zařízeních jsou z 8. století z Franské říše. Další oficiální záznam je z 18. století o tom, že v Anglii mniši pečující o duševně nemocné využívali psy a srovnávali jejich léčebné účinky s účinky modliteb. (Nerandžič, 2006)

„V USA bylo léčebné využití psů dokumentováno v r.1942 při rehabilitaci válečných veteránů. V 60. letech 20. století publikoval americký psychiatr Boris Levinson své zkušenosti s touto terapií u svých pacientů a v roce 1982 tentýž lékař stanovil poprvé její zásady a metodiku.“ (Nerandžič, 2006, str.31)

Ve světě existuje několik organizací s nadnárodní působností, které ovlivňují vědecké vnímání canisterapie a celé zooterapie. Podílejí se na vědeckých výzkumech a zvyšování kvality realizovaných intervencí. Koordinovanou činností podporují profesionalitu.

Pet Partners – organizace založená v roce 1970. (Pet Partners, 2018, dostupné na <https://petpartners.org>). Byla to první organizace, která vytvořila standardy pro aktivity s asistencí zvířat a terapii s asistencí zvířat. Standardy obsahují definice, oblasti využití, rizika při práci se zvířaty, kritéria pro výběr a přípravu zvířete a další. Součástí je i etický kodex. (Šoltéssová, Bosá, 2016)

Delta Society – organizace, která v roce 1990 vytvořila „...praktické standardy pro asistované a léčebné aktivity prostřednictvím zvířat s cílem propagovat a prosazovat pozitivní výsledky působení zvířat na lidské zdraví, odstraňovat překážky, které brání zapojení zvířat do

běžného života a podporovat nové role zvířat v léčebném a rehabilitačním procesu a ve službách pro zdravotně postižené.“ (Neradžič, 2006, str.25)

IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organizations)

– organizace zabývající se vztahem člověka a zvířete, podporuje odpovědný vztah člověka ke zvířatům. Byla založena v roce 1990 v USA a je zastřešující mezinárodní organizací. Tato organizace pravidelně organizuje konference. (Neradžič, 2006)

ISAAT (International Society of Animal-Assisted Therapy) – založena 2006 ve

Švýcarsku. Podporuje uznání intervence za asistence zvířat jako oficiální terapeutické a pedagogické formy intervence. Podrobně se zabývá také péčí o jednotlivé druhy zvířat. V roce 2015 vydali standardy pro organizace poskytující vzdělávání v oblasti aktivit za asistence zvířat. (Šoltésová, Bosá, 2016)

ESAAT (European Society of Animal-Assisted Therapy) – založena v roce 20047

v Rakousku. Jedná se o nejvýznamnější organizaci na evropské úrovni. Jejím základním cílem je určit základní pravidla pro odbornou přípravu a vzdělávání v této oblasti.

(Šoltésová, Bosá, 2016)

V souvislosti s canisterapií v České republice nesmí být opomenuty dvě organizace, které stály u jejího zrodu. Obě tyto organizace dodnes fungují. Jedná se o **SVOPAP vzdělávací centrum s.r.o.** a **Pomocné tlapy o.p.s.** Společně se zasloužily o vznik českých standardů pro léčebné využití psů.

V Čechách se canisterapie objevovala pouze sporadicky od 80. let. V roce 2004 proběhl v Brně mezinárodní seminář o zooterapiích, který se zabýval metodikou. (Neradžič, 2006)

Canisterapie je v Česku stále populárnější a do dnešního dne vzniklo velké množství spolků a organizací, které se canisterapii věnují.

V současné době neexistuje žádná celorepubliková organizace, která by jednotila pravidla výkonu canisterapie. V roce 2003 byla založena organizace **Česká canisterapeutická asociace**, která měla ambice stát se zastřešující organizací canisterapie pro Českou republiku. Bohužel v roce 2014 ukončila svoji činnost, aniž by nějak významně zasáhla do organizace canisterapie v ČR. Je tedy na každém zařízení či organizaci, jaké požadavky na canisterapeuta má.

1.3 Druhy canisterapie

Intervence za asistence psů nebo obecně za asistence zvířat dělíme podle aktivit na Animal Assisted Activities (aktivity za asistence zvířat), Animal Assisted Therapy (terapie za asistence zvířat), Animal Assisted Education (výuku za asistence zvířat), Animal Assisted Crisis Responce (krizovou intervenci za asistence zvířat) a Animal Resident Programs (rezidenční programy se zvířaty).

- **Animal Assisted Activities (AAA)** – aktivity za asistence zvířat – Canisasistent (viz subjekty v canisterapii) dochází se psem za účelem rozptýlení klientů, uspokojení jejich emocionálních potřeb. Výsledek lze pouze subjektivně pozorovat.
- **Animal Assisted Therapy (AAT)** – terapeutická práce s klientem za asistence psa. Tento druh intervence se již zaměřuje na konkrétní problémy jedince nebo skupiny. Pes zde působí jako prvek motivace. Podle typu problému jsou aktivity koordinovány odborníkem. Výsledky této metody lze měřit a objektivně pozorovat.
- **Animal Assisted Education (AAE)** – výukové aktivity využívající přítomnosti psa. Pes je silný motivační prvek, prostředník pro zklidnění, udržení pozornosti a vyvolání zájmu. Výsledky jsou objektivně pozorovatelné a měřitelné.

(Stančíková, Šabatová, 2012)

- **Animal Resident Programs (ARP)** – Pes žije trvale v zařízení s klienty a účastní se jejich denních aktivit. Takovýto pes je speciálně vycvičen jako terapeutický pes a může spolupracovat na intervencích. (Domenec, Ristol, 2012, vlastní překlad)
- **Animal Crisis Response (ACR)** – Krizová intervence s využitím přítomnosti psa. (Stančíková, Šabatová, 2012)

Jedná se o „okamžitou pomoc při zvládnání náročných životních situací, které pro nás představují neúnosnou psychickou zátěž“

(TERRA, 2018, dostupné na <http://www.terraweb.cz/>)

Využití jednotlivých druhů canisterapie u klientů je na zvážení každého terapeuta a možnostech dostupnosti intervence. Každé využití canisterapie by mělo být podloženo odborností canisterapeuta. Rozsah intervence je tomu přímo úměrný.

1.4 Formy canisterapie

Formy canisterapie můžeme dělit podle prostředí, kde intervence probíhá, podle počtu klientů, podle délky poskytované intervence, podle vzájemné interakce, podle cílové skupiny.

- **Podle prostředí, kde intervence probíhá** – prostředí určuje, jaké metody a prostředky budou využity. Jeho formy mohou být:
  - **rezidenční** - umístění psa nastalo v daném zařízení
  - **terénní** – pes přichází s psovodem za klientem (nejčastější)
  - **ambulantní** – využití při ordinaci lékaře nebo praxi odborníka. Pes je přítomen jako katalyzátor stresu a strachu z procedur
  - **docházková** – pravidelně opakovaný krátkodobý pobyt klienta (např. výcvikové středisko) s asistencí psa
  - **pobytová** – specializované, časově omezené tábory s přítomností zvířat
  - **výletní** – výlet – motivace k fyzické aktivitě za přítomnosti psa
  - **jednorázová aktivita** – většinou součástí společenských nebo osvětových akcí
  - **zásah krizové intervence** – tým, jehož součástí je pes a jsou zapojeni do aktivit integrovaného záchranného systému

(Svobodová, 2011)

- **Podle počtu klientů** – canisterapii lze po domluvě vykonávat jak individuálně tak skupinově. Je na zvážení canisterapeuta a eventuálně ostatních odborníků, jaká forma bude pro daného klienta větším přínosem.
  - **Individuální** - při canisterapii je přítomen pouze jeden klient, veškerá pozornost je věnována jemu. Může se posílit pocit jedinečnosti a potřebnosti.
  - **Skupinová** – canisterapie probíhá za přítomnosti více klientů. Přítomen může být jeden nebo i více psů.

(Svobodová, 2011)

- **Podle délky poskytované intervence** – pokud se nejedná o canisterapii jednorázovou, která má spíše formu informativní a prezentační, měla by být canisterapie poskytována pravidelně a systematicky. V rovině časové spolupráce s klientem dělíme canisterapii na krátkodobou nebo dlouhodobou.
  - **Dlouhodobá forma spolupráce** – pokud spolupráce s klientem trvá déle než tři měsíce, můžeme hovořit o spolupráci dlouhodobé. Je třeba si dávat pozor, aby při této formě spolupráce nebyl klient canisterapií přesycen – intervence by měla být rozvržena do menších úseků.
  - **Krátkodobá forma spolupráce** – jedná se o cílenou a intenzivní práci s klientem. Neměla by přesáhnout délku 3 měsíce.

(Stančíková, Šabatová, 2012)

- **Podle druhu aktivity** – ne vždy musí být aktivní všichni. V některých případech je přínosnější pasivita. Druhy jednotlivých aktivit lze v průběhu výkonu canisterapie libovolně střídat.
  - **Je aktivní klient i pes** (nejčastější – základní poslušnost, házení aportu...)
  - **Aktivní je pouze klient** (klient plní úkol – překračuje ležícího psa...)
  - **Aktivní je pes** (psí hlavolamy, pes hledá schovanou hračku...)
  - **Aktivní je canisterapeut** (přednáška...)
  - **Aktivní jsou všichni** (soutěže, procházka, aktivní hry...)

(Svobodová, 2011)

- **Podle kontaktu klienta se psem** – nepřímý kontakt lze využít i v případě bázlivé reakce klienta na psa nebo ostýchavost. Obě tyto aktivity jsou hojně využívány při výkonu canisterapie.

- „**přímý**“ **kontakt klienta se psem** – jedná se o přímé doteky ze strany klienta (intimnější vztah), pocitové vnímání je intenzivnější
- „**nepřímý**“ **kontakt klienta se psem** – může se jednat o pasivní pozorování event.. povely nebo aktivita prostřednictvím nějakého předmětu (klient může držet obruč, když pes proskakuje...)

(Svobodová, 2011)

- **Podle cílové skupiny**

- **Podle věku** (velmi malé děti, děti předškolního a školního věku, osoby středního věku, starší osoby, senioři)
- **Podle diagnózy**
- **Podle pohlaví**
- **Podle prostředí, ve kterém se právě nachází** (různé druhy zařízení, v rodině...)

(Svobodová, 2011)

- **Polohování (prohřívání)** - zcela specifický způsob interakce klienta se psem. Vše by mělo probíhat v kooperaci s fyzioterapeutem. Jedná se o prohřívání jednotlivých částí těla klienta prostřednictvím psa. Využívá se přirozená vyšší tělesná teplota psa. Lze využít před rehabilitací. Použité polohy musí být s ohledem na velikost a konstituci psa.

V domovech pro seniory je současná praxe taková, že canisterapie probíhá nejčastěji dvěma způsoby. Skupinová canisterapie je určena hlavně klientům schopným chůze nebo změny polohy (z lehu do sedu) bez větších obtíží. Takováto canisterapie probíhá ve skupince o cca 8-10 lidí většinou ve společenské místnosti nebo v jídelně. Individuální canisterapie slouží hlavně pro klienty trvale upoutané na lůžko. Za těmito klienty zpravidla dochází canisterapeut se psem přímo na jeho pokoj. Aktivity jsou určovány na základě společné dohody mezi canisterapeutem a klienty, event.. personálem. Vždy však s ohledem na věk, motorické a mentální schopnosti klienta a prostředí. A s přihlédnutím k aktuálnímu stavu a rozpoložení klienta.

1.5 Fáze canisterapie

Každá cílená činnost musí mít jasně dané fáze. Stejně je tomu tak i u výkonu canisterapie. Vždy bychom měli být schopni určit, ve které fázi se zrovna terapie nachází. Obecně lze říci, že canisterapie má tři fáze, které by měly být zachovány. Jedná se o fáze explorační, konsolidační a ukončovací.

- **Explorační fáze** – v této fázi dochází k seznámení s canisterapeutem, psem nebo psy, klientem, prostředím event.. dalšími přítomnými. Je třeba zjistit přání a potřeby klienta, jeho fyzické i psychické možnosti a očekávání. Jsou stanoveny dílčí cíle. Dochází k domluvě na místě, času, délce a obsahu terapie. Při prvním setkání s klientem může být tato fáze jedinou použitou a může trvat několik terapeutických intervencí.
- **Konsolidační fáze** - při této fázi dochází k samotné intervenci. Jsou zde aplikovány různé hry a činnosti, kterou korespondují s cíly a očekávanými stanovenými v explorační fázi terapie. Konsolidační fáze má různou délku a intenzitu – vše závisí na dohodě a interpretaci požadavků a cílů.
- **Ukončovací fáze** – tato fáze má za úkol uzavřít terapii a zhodnotit dosažené cíle. Podle typu klienta může trvat i několik intervencí.

(Stančíková, Šabatová, 2012)

Všechny tyto fáze canisterapie mohou být obsaženy také při každé intervenci nebo mohou být rozfázovány do jednotlivých intervencí. Explorační neboli seznamovací fázi je dobré právě u seniorů začlenit jako úvod každé canisterapie. Může to dopomoci k navození důvěry mezi canisterapeutem a klienty. Vždy musí být brán zřetel na fakt, že klienti mohou trpět nějakou formou paměťových výpadků a nemusí si pamatovat předchozí canisterapii. Toto lze využít i jako procvičování krátkodobé a dlouhodobé paměti klientů. Např. jaký pes byl na canisterapii přítomen při minulé návštěvě (za předpokladu, že do zařízení dochází s canisterapeutem různí psi), jakou měl barvu, jméno, zda měl obojek nebo postroj, jaké triky nebo povely uměl a mohl ukázat. .... Stejně tak může být použita ukončovací fáze, kdy je možné zjistit spokojenost klientů s proběhlou canisterapií a jejich případné požadavky na intervenci další. Klienti mohou projevit zájem např. o jiného psa (pokud canisterapeut vlastní psů více) nebo o nějaký druh aktivity. U seniorů jsou velice oblíbené psí triky a dovednosti – nejen základní poslušnost, ale i různé „speciální“ povely jako např. slalom mezi nohama terapeuta, válení sudů, zvedání různých předmětů ze země, pomoc při vysvlékání např. ponožek nebo svetru atd.

1.6 Subjekty v canisterapii

Tato kapitola nám objasní označení osob, které se canisterapií zabývají nebo bývají součástí canisterapeutického týmu.

- **Canisterapeutický pes** – jedná se o psa, který splnil speciální zkoušky, při kterých byly přezkoumány jeho povahové vlastnosti, základní poslušnost a předpoklady pro práci
- **Canisterapeut** – osoba s odbornými znalostmi, která dochází do různých typů zařízení se psem. Odborné znalosti ideálně speciální pedagog nebo pracovník v sociálních službách.
- **Canisasistent** – osoba bez patřičné kvalifikace. Laik poskytující podporu a pomoc canisterapeutovi.
- **Canisterapeutický tým** – tento tým tvoří canisterapeut a canisterapeutický pes nebo psi. V případě potřeby je ještě doplněn o fyzioterapeuta nebo jiného odborníka. Vždy podle potřeb klienta.
- **Canisterapeutická hodina** – časový úsek trvání canisterapie. Vše je ukotveno ve smlouvě mezi canisterapeutem a zařízením, kde canisterapie probíhá. Jde vždy o 45 minut čistého času. Do této doby může být započítán i čas konzultací canisterapeuta s personálem.
- **Klient** – osoba přijímající canisterapii
- **Canisterapeutické zkoušky** – speciálně vytvořené zkoušky, které prověří psa, zda má vhodnou povahu, zvládá základní poslušnost, je psychicky vyrovnaný a schopný zvládat práci canisterapeutického psa.

V současné době neexistuje v České republice jednotný zkušební řád. Mnoho zapsaných spolků a zájmových organizací takovéto zkoušky organizuje. Jeden ze spolků, který se organizací canisterapeutických zkoušek zabývá je zapsaný spolek Tlapky pro radost. Jejich zkušební řád je rozdělen do tří úrovní obtížnosti.

Zkušební řád pro canisterapeutické zkoušky 1. stupně (základní)

1. Vstup do vnitřních prostor a výtahu
2. Seznámení ve skupině

3. Základní poslušnost (sedni, lehni, vstaň, zůstaň, aport)
4. Podání pamlsků z dlaně a špetky z prstů a reakce na doteky cizí osoby (objímání, tahání za uši, ocas, nohy)
5. Odebrání hračky cizí osobou
6. Odvolání psa od cizí osoby
7. Reakce na hluk
8. Reakce psa na osobu s francouzskými holemi a na invalidním vozíku
9. Chůze na vodítku vedle invalidního vozíku a ochota kontaktu se skupinkou

Zkušební řád pro canisterapeutické zkoušky 2. stupně (pokročilý)

- Jsou tam oproti zkouškám 1. stupně přidány disciplíny číslo 6., 9. a 12.
  1. Vstup do vnitřních prostor a výtahu
  2. Seznámení ve skupině
  3. Základní poslušnost (sedni, lehni, vstaň, zůstaň, aport)
  4. Podání pamlsků z dlaně a špetky z prstů a reakce na doteky cizí osoby (objímání, tahání za uši, ocas, nohy)
  5. Odebrání hračky cizí osobou
  6. Ovladatelnost psa cizí osobou na vodítku
  7. Odvolání psa od cizí osoby
  8. Reakce na hluk
  9. Hra s padákem
  10. Reakce psa na osobu s francouzskými holemi a na invalidním vozíku
  11. Chůze na vodítku vedle invalidního vozíku a ochota kontaktu se skupinkou
  12. Podlézání (event. překračování) psa cizí osobou

Zkušební řád pro canisterapeutické zkoušky 3. stupně (profi)

- Jsou tam oproti zkouškám 2. stupně přidány disciplíny číslo: 3., 13. a 15.
  1. Vstup do vnitřních prostor a výtahu
  2. Seznámení ve skupině
  3. Přejít psa přes různé povrchy (igelit, kuličky, papíry)
  4. Základní poslušnost (sedni, lehni, vstaň, zůstaň, aport)
  5. Podání pamlsků z dlaně a špetky z prstů a reakce na doteky cizí osoby (objímání, tahání za uši, ocas, nohy)
  6. Odebrání hračky cizí osobou
  7. Ovladatelnost psa cizí osobou na vodítku
  8. Odvolání psa od cizí osoby
  9. Hra s padákem
  10. Reakce na hluk
  11. Reakce psa na osobu s francouzskými holemi a na invalidním vozíku
  12. Chůze na vodítku vedle invalidního vozíku a ochota kontaktu se skupinkou
  13. Inscenovaná skupinová CT u dětí
  14. Podlézání (event. překračování) psa cizí osobou
  15. Relaxace vleže s klientem, česání

Veterinární podmínky účasti na canisterapeutických zkouškách:

- psi musí být klinicky zdraví
- psi, kteří neprošli veterinární prohlídkou se nesmí zkoušky účastnit
- psi musí být vybaveni pasem pro malá zvířata nebo očkovacím průkazem a musí mít platnou vakcinaci proti vzteklině v souladu s § 4 odst. 1, písm. f) veterinárního zákona a být v imunitě proti psince, parvoviróze a leptospiróze. Psi pocházející z členských zemí EU a třetích zemí musí být doprovázeni

platným pasem pro malá zvířata a musí splňovat podmínky dané nařízením Evropského Parlamentu a Rady 998/2003 ze dne 26.5.2003

- po celou dobu konání zkoušky musí majitelé zabezpečit svá zvířata tak, aby nedocházelo k vzájemnému napadání nebo případnému poranění osob.

Všeobecná ustanovení canisterapeutických zkoušek:

Zkouška je přístupná všem psům a fenám, kteří dosáhli den před konáním zkoušky věku 18 měsíců. Pořadatel zkoušky neodpovídá za škody způsobené psem nebo jeho psovodem, ani za úhyn nebo ztrátu psa. Volné pobíhání psů není dovoleno. Ze zkoušky se vylučují hárající feny, březí feny ve druhé polovině březosti a kojící feny do 50 dnů po porodu.

(Tlapky pro radost, z.s., 2018, dostupné na <https://tlapkypro.webnode.cz>)

Popis jednotlivých disciplín je uveden jako příloha č. 3.

Canisterapie není záležitost pouze canisterapeuta, canisterapeutického psa a klienta. Součástí týmu může být každý, kdo by byl přínosem pro klienta. Vše v souladu s vnitřními pravidly a řády daného zařízení.

1.7 Praktické využití canisterapie

Stále častěji se canisterapie objevuje v harmonogramu sociálních pracovníků, psychologů, fyzioterapeutů a řady dalších odborníků. V posledních letech stoupl i zájem ze strany základních a středních speciálních škol. Také je větší zájem o prezentaci a propagaci canisterapie na odborných školách – např. Střední zdravotnická škola, Vyšší odborná škola.

Vzhledem k širokospektrálnímu využití canisterapie ji lze využít u všech osob, ať už s postižením, znevýhodněním nebo bez něj a u všech věkových kategorií.

S canisterapií se v současné době můžeme setkat v těchto zařízeních:

- školách a školkách (i ve speciálních)
- dětských domovech
- kojeneckých ústavech
- integračních centrech
- nemocnicích

- domovech pro seniory
- psychiatrických léčebnách
- léčebnách dlouhodobě nemocných
- spolky a skupiny volnočasových aktivit pro rodiny s dětmi

Canisterapie zažívá velký rozmach. Mnoho odborných pracovníků se dostává k informacím o ní a chtějí ji aplikovat do své práce a využít jejích účinků. V praxi lze canisterapii využít jako spojovací můstek mezi novým uživatelem a personálem v domovech pro seniory. Při navázání komunikace, získání důvěry a spolupráce, při zjišťování informací ze života nového uživatele.

1.8 Vzorová hodina canisterapie

V předchozích kapitolách jsou uvedeny teoretické informace o tom, jak má canisterapie vypadat. Pro lepší pochopení, jak canisterapie v praxi funguje je určena právě tato podkapitola.

1.8.1 Skupinová canisterapie

Pro představu bude uvedena skupinová canisterapie v domově pro seniory. Jedná se o AAA canisterapii, dlouhodobou v skupince, jejíž členové nejsou vždy stejní (osazenstvo se může částečně měnit z důvodů nemoci, momentálního zdravotního stavu, psychického rozpoložení nebo úmrtí). Počet klientů bývá v rozsahu 8-15 klientů. Tento typ canisterapie lze umístit do společenské místnosti, jídelny nebo jiných společných prostor domova pro seniory. Vše je na domluvě canisterapeuta s personálem. Ideální je neprůchozí, dobře větratelná místnost dostatečné velikosti. Pro tento účel budou přítomni dva psi.

Před příchodem canisterapeuta a jeho psů by měli být klienti přivedeni nebo přivezeni do předem určeného vyhovujícího prostoru. Ideálně by měli být židle nebo křesla sestavena do kruhu nebo půlkruhu. Rozestupy nebo rozesazení klientů musí brát v úvahu, že se tam bude pohybovat pes nebo psi a canisterapeut přichází do kontaktu s každým z klientů a musí se k němu pohodlným způsobem dostat.

V určený čas canisterapeut přijde se psy a připraví se. Musí brát ohled na pohodlí psa (tzn.: musí připravit pro psa misku s vodou). Dále si připraví různé předměty, které bude

potřebovat při canisterapii (míč, různé jiné předměty nebo hračky, ručník, pamlsky, obrázky atp).

Na začátek se canisterapeut celé skupince představí, představí i své psy. Řekne jména psů, jejich rasy.– australský ovčák a jorkširský teriér tzn. malý a velký pes. Canisterapeut se zeptá, zda klienti už tyto pejsky při canisterapii viděli, event.. zda si o nich něco pamatují – speciální dovednosti, věk, nějaké zajímavosti.... Během této aktivity může vzít jorkširského teriéra a postupně jej dávat na klín každého klienta. Na klín se vždy položí nejprve malá dečka a poté se na ni položí pes. Velký pes může být zatím odložený s povelom „zůstaň“ uprostřed kruhu. Canisterapeut může ještě každému klientovi zopakovat jak se malý pes jmenuje a vybídnout klienta, aby ji pohladil a dal jí malý pamlsek, který má připravený. Když se malý pes „pozdraví“ se všemi klienty, může přijít na řadu pes velký. V tento moment může malého psa hlídat přítomný personál. Canisterapeut s velkým psem předvede triky a dovednosti, na které si klienti vzpomněli a případně doplní ty, na které zapomněli.

Po celou dobu canisterapie by měl canisterapeut udržovat pozornost celé skupinky různými otázkami směřujícími do kolektivu.

Klienti mohou být nápomocni canisterapeutovi při vytahování, uklízení věcí a předmětů z obalů. Klienti si sami vytahují pamlsky pro psy (různých velikostí) z různých nádob a uzavřených pytlíků – rozvoj jemné motoriky a logického myšlení.

Na závěr canisterapeutické intervence může canisterapeut zopakovat společně s klienty jména psů a jejich rasy, věk, dovednosti – procvičení krátkodobé paměti. Canisterapeut společně s personálem i klienty zhodnotí končící canisterapii a domluví si aktivity na příští návštěvu.

Toto je pouze nástin ukázkové hodiny skupinové canisterapie. Skupinová canisterapie trvá 2 -3 canisterapeutické hodiny. Delší čas není vhodný s ohledem na klienty a psy a kratší doba neskýtá dostatek času pro smysluplnou a cílenou činnost. Aktivity mohou být v podstatě jakékoli s ohledem na věk, zdravotní stav, psychické rozpoložení a aktuální náladu klientů. Pomocníkem při sestavování programu canisterapeutické hodiny může být kniha *Canisterapie v teorii a praxi* kterou vydalo sdružení PIAFA ve Vyškově, která obsahuje sborník her s popisem každé z nich a s fotografiemi. (Stančíková, Šabatová, 2012)

1.8.2 Individuální canisterapie

Individuální canisterapie probíhá za přítomnosti jednoho klienta, canisterapeuta, psa nebo psů a některého z pracovníků domova pro seniory. Doba trvání je obvykle 0,5 – 1 canisterapeutická hodina. Je to z důvodu větší náročnosti na klienta. Jde o intenzivní práci s klientem na jeho pokoji nebo v místnosti k tomu určené.

Individuální canisterapie je určena klientům, kteří nemohou docházet ze zdravotních důvodů na skupinovou terapii nebo by atmosféra skupiny mohla být kontraproduktivní vzhledem k požadavkům a potřebám klienta.

Před příchodem canisterapeuta a jeho psa je klient o blížící se canisterapii informován. Jako příklad může posloužit imobilní klient na pokoji. Pokud klient komunikuje, canisterapeut se nejprve zeptá, zda smí položit psa (používá se spíše malý pes) na lůžko klienta. Opět je použita dečka na kterou je pes položen. Klient může psa hladit, střídá při tom ruce, podává pamlsky z dlaně nebo špetky prstů. Klient může psa česat, házet mu balonky nebo dávat povely. Vše podle svých možností a schopností.

Při individuální canisterapii musí být brát ohled na unavitelnost klienta. Někdy může původně individuální canisterapie (právě kvůli nesnášenlivosti klienta s ostatními uživateli domova pro seniory) vést k začlenění klienta do kolektivu. A přejít v canisterapii skupinovou.

2 Felinoterapie

V rámci této kapitoly bychom se měli blíže dotknout využití kočky při terapii – tedy felinoterapie. Tento pojem je vcelku málo známý. Jedná se o terapii s využitím přítomnosti kočky.

2.1 Vymezení felinoterapie

Felinoterapii můžeme definovat jako podpůrnou léčebnou terapii za přítomnosti kočky nebo kocoura.

Archeologické nálezy potvrzují přítomnost koček u lidských obydlí z doby asi 9000 let př.n.l. „V Egyptě asi 2000let př.n.l. byla kočka uznána jako převtělené božstvo a podle toho se ní také bylo nakládáno – byla mumifikována a pohřbívána s poctami, za usmrcení kočky byli provinilci trestáni smrtí.“ (Nerandžič, 2006, str.60)

Ve 13. století byly kočky v Evropě považovány za vtělení dábla a ve 14. století byly označeny za viníka morové epidemie. Pouze pravoslavná církev dovolovala kočkám žít v kláštorech. Do dnešní podoby se kočky přetvářely velmi dlouho dobu. Měnila se jim povaha, stavba těla, fyziologie a srst. I smysly (čich, sluch, smysl pro rovnováhu, dotykové smysly a bystrost) se postupně zhoršily, jelikož je kočka domácí nepotřebuje tolik, jako v dávných dobách. (Nerandžič, 2006)

Úloha kočky se změnila z ochránce obydlí člověka na milého společníka. Kladné působení kočky je zcela zřejmé a na první pohled viditelné. A tento poznatek se stal základem felinoterapie. Je to poměrně nový pojem. Do české republiky jej zavedla v roce 1997 paní Daniela Hypšová z Nezávislého chovatelského klubu, která má dlouholeté zkušenosti s chovem koček a snaží se o propagaci felinoterapie pořádáním různých seminářů, propagačních akcí a prezentací v zařízeních.

(Nezávislý chovatelský klub, 2018, dostupné na www.nchk.estranky.cz)

Tedy ještě dříve než canisterapie. Nicméně, vzhledem k tomu, že psů bylo a je stále více než koček a jejich majitelé jsou „viditelnější“, canisterapie je více v povědomí veřejnosti.

Druhy felinoterapie jsou stejně jako u canisterapie rozděleny podle způsobu intervence. A to na Animal Assisted Activities (aktivity za asistence zvířat), Animal Assisted Therapy (terapie za asistence zvířat), Animal Assisted Education (výuku za asistence zvířat), Animal

Assisted Crisis Responce (krizovou intervencí za asistence zvířat) a Animal Resident Programs (rezidenční programy se zvířaty). Popis jednotlivých druhů již nebudeme uvádět. Vše je popsáno v kapitole 1.3 .

Formy felinoterapie můžeme stejně jako u canisterapie dělit podle prostředí, kde intervence probíhá, podle počtu klientů, podle délky intervence, podle způsobu spolupráce a podle cílové skupiny. Podrobněji v kapitole 1.4 .

Fáze felinoterapie jsou stejně jako u canisterapie tři. Fáze explorační, fáze konsolidační a fáze ukončovací. Viz kapitola 1.5 .

Každá kočka (kocour), který vykonává aktivně felinoterapii musí být kontaktní, nekonfliktní, společenský a ochotný ke kontaktu s cizími lidmi. Na rozdíl od psa, nepotřebuje pro praktický výkon felinoterapie žádné zkoušky.

2.2 Praktické využití felinoterapie

Praktické využití felinoterapie je stejně jako canisterapie v podstatě neomezené. Lze ji využít u všech klientů, všech věkových kategorií, pohlaví nebo ve všech situacích. Musí se však brát v úvahu, že kočičí srst může způsobit alergické reakce. Před užitím kočky při terapii je třeba zjistit, zda některý z klientů touto alergií netrpí. Pokud ano je takový klient z felinoterapie vyloučen nebo se musí zvolit jiná alternativa – např. canisterapie s malým psem.

Způsob využití kočky však musí být s ohledem na její jedinečnost a individualitu. Z dosavadní praxe vyplývá, že se kočka cítí lépe při individuální terapii, ale jako všude existují výjimky. Obecně lze říci, že využití kočky při terapii slibuje jiný zážitek než při canisterapii a někteří klienti ji lépe přijímají. Autorka má osobní zkušenosti s tím, že někteří klienti, kteří striktně odmítali psy se kontaktu s kočkou nebránili, naopak jen přijímali s nadšením.

Kočky vytvářejí předemím vibrace v rozmezí 20-140 Hz. Tyto vibrace mohou mít léčivý vliv na mnoho nemocí.

- Snižují hladinu stresu. Hlazení předoucí kočky zklidňuje vaše nervy
- Kočičí předemím mírní symptomy ztíženého dýchání jak u koček, tak u lidí
- Snižuje krevní tlak. Interakcí s kočkou a poslechem předemím.

- Léčba kostí. Frekvence 25 a 50 Hz jsou nejlepší a frekvence 100 a 200 Hz druhé nejlepší k podpoře silných kostí
- Nedávná studie prokázala, že majitelé koček mají o 40 % menší riziko infarktu.
- Vibrace předení pomáhají léčit infekce a otoky
- Léčí svaly, šlachy a poranění vazů. Vibrace také pomáhají léčit měkké tkáně

(Energie života, 2015, dostupné na <http://www.energiezivota.com>)

3 Senior

Celá tato práce je zaměřena na osoby seniorského věku, proto si v této kapitole objasníme některé pojmy se stářím spojené. Senior je člověk určitého věku, který zastává jistou sociální, ekonomickou a společenskou roli.

3.1 Periodizace stárnutí

„Stáří je obecným označením pozdní fáze ontogeneze, přirozeného průběhu života. Znamky stárnutí a stáří se nemusí objevit standardně u každého člověka.“

(Valenta, Müller, 2013, str. 207)

Názory na periodizaci stáří se liší. Šimíčková-Čížková ve své knize uvádí: *„Nejznámější periodizaci období stáří najdeme v Příhodově Ontogenezi lidské psychiky. Příhoda poslední fázi své periodizace nazývá **senium** a dělí ji do třech kategorií:*

<i>1) senescence</i>	<i>od 60 do 75 let</i>
<i>2) kmetství</i>	<i>od 75 do 90 let</i>
<i>3) patriarchium</i>	<i>od 90 let“</i>

(Příhoda 1974 in Šimíčková-Čížková, 2008, str.129)

Experti Světové zdravotnické organizace (WHO) stanovili v 60. letech minulého století jako hranici stáří věk 60 let. Stáří rozdělili do 3 fází:

- 1) Rané stáří – 60 – 74 let (stárnoucí člověk, starší, vyšší věk)
- 2) Vlastní stáří – 75 – 89 let (senium, kmetství, pravé stáří)
- 3) Dlouhověkost – 90 let a více (patriarchium)

(Valenta, Müller, 2013)

Tyto periodizace vycházejí z kalendářního (chronologického) stáří. Další rovinou je stáří biologické – označující konkrétní míru involučních změn (pokles funkčních schopností, atrofie, změny regulačních a adaptačních mechanismů). Dále pak sociální stáří spojené se sociálními událostmi. (Mühlpachr, 2004 in Valenta, Müller, 2013). Poslední rovinou je stáří psychické. Můžeme také říct subjektivní vnímání věku. (Valenta, Müller, 2013)

Vnímání stárnutí a stáří je naprosto individuální. Ke každému člověku je třeba přistupovat s ohledem na jeho věk, ale také jako k individualitě.

3.2 Sociální aspekty stárnutí

Stáří je pozdní fází přirozeného průběhu života. A je spojeno s celou řadou důležitých sociálních změn. (odchod do důchodu, osamostatnění dětí, nutnost zaujímat nové sociální role). Jedním z nejčastějších kritérií pro „vstup“ do vývojového období stáří je odchod do starobního důchodu (penzionování). (Valenta, Müller, 2013)

„Stárnutí (senescence) je z biologického hlediska celoživotní proces nevratných změn v živém organismu, které se projevují postupným omezováním a oslabováním jeho funkcí, chátráním tělesné schránky, vznikem a hromaděním různých poruch (dochází k vyšší náchylnosti k nemocem) atp. Proto bývá rozlišováno přirozené (fyziologické) a patologické stárnutí.“ (Valenta, 2014, str.182)

Kromě biologických aspektů (pokles tělesné hmotnosti a výšky, úbytek svalové hmoty, úbytek funkcí vnitřních orgánů a dalších opticky viditelných změn) dochází u člověka v období stárnutí ke změnám psychickým. Dochází ke zpomalení duševních pochodů, zhoršení vnímání a všech složek psychické činnosti. (Šimíčková-Čížková, 2008)

„Duševní vývoj je současně ovlivňován vedle biologických faktorů i faktory sociálními (změny v sociálním postavení, ztráta některých sociálních rolí, zvětšování se závislosti na ostatních, omezení sociálních kontaktů atd). Tyto změny vnitřních (biologických) a vnějších (sociálních) podmínek kladou zvýšené nároky na adaptaci geronta, ovšem adaptabilita starých lidí je výrazně snížena. I když období stáří klade zvýšené nároky na člověka, neznamená zákonitě degradaci.“ (Šimíčková-Čížková, 2008, str.135)

Sociální změny jsou v každém věku stresující. V období stáří dochází k jistému přehodnocení dosavadních hodnot, mnohdy k odloučení od rodiny a vykořenění z dosavadního stylu života a prostředí. A to ne vždy z vlastní vůle. Dále může docházet ke ztrátě životního partnera, společníka, přátel a kamarádů. Každý člověk se s těmito změnami učí žít jinak.

3.3 Význam zvířat pro seniory

Zvířata prokazatelně snižují vnímání stresu a bolestivých a nepříjemných léčebných procedur. Po úrazu nebo nemoci zkracuje dobu uzdravení, snižuje pocit osamění a smutku. (Galajdová, 1999)

Senior je schopen prožít kontakt a aktivitu se psem (pomazlení, vzájemné přitulení a spontánní projevy radosti) bez pocitu studu, zahanbení a trapnosti. Vzájemné projevy emocí jsou bez přetvářky a působí jako lék proti depresím, strachu a úzkosti. (Galajdová, 1999)

Z dlouhodobého pozorování a zkušeností byly učiněny závěry, že se dají vymezit 4 základní oblasti pozitivního působení psa na seniory.

- Socializační efekt (senior se dostane díky péči o psa do společenských kontaktů)
- Určení nového smyslu života (senior se musí naučit „hrát“ novou sociální roli bez zaměstnání, péče o rodinu či blízké. Pes mu poskytuje sebeuplatnění v péči o někoho jiného)
- Stresový lapač (pes jako jistota citové a psychické opory v těžkých životních situacích jako je třeba smrt partnera, velké životní změny...)
- Motivace (senior díky psovi dbá o svůj zevnějšek – je nucen díky péči o něj ke společenskému kontaktu) (Hartová in Galajdová, 1999)

Přítomnost nebo návštěva psa v domově pro seniory nebo jiném podobném zařízení sebou přináší optimismus, dobrou náladu a někdy i důvod těšit se na další dny. Pro některé seniory je canisterapeut a jeho pes jedinou návštěvou. Jde z jejich pohledu o člověka, který o ně jeví zájem, zajímá se o jejich pocity a dokáže s nimi komunikovat. Je třeba však mít na paměti, že vzpomínky na jejich „miláčky“ někdy mohou uvolnit i negativní emoce jako je smutek, pocit samoty a opuštěnosti. Avšak i tyto reakce jsou pozitivní.

Doktor Leser ve své knize uvádí celou řadu důvodů, proč jsou zvířata pro uživatele v domovech pro seniory přínosná. Jedná se o pozitivní výroky ze strany seniorů i personálu:

- Uživatelé domova jsou rádi, že přijde „více života“
- Uživatelé se rozradostní
- Zvířata někdy nahrazují léky

- Senioři mají možnost hladit a projevit cit a lásku
- Přítomnost zvířete dává uživatelům pocit domova
- Zvířata poskytují téma k rozhovorům
- Zvířata způsobují zábavu a napomáhají sdružování seniorů
- Pro pocit pohody seniorů i zaměstnanců
- Zvířata dávají bezpodmínečnou lásku
- Zvířata uklidňují a odstraňují stres
- Senioři i personál se usmívá

A celá řada podobných krásných výroků.

(Leser, 2008, vlastní překlad)

Přítomnost zvířete je pro všechny věkové kategorie významná, pro seniory a obzvláště pro seniory v domovech pro seniory je mnohdy jediná spojnice s předchozím životem a vyvolává příjemné vzpomínky.

4 Domov pro seniory

V této kapitole definujeme pojem domov pro seniory a uživatele, který v domově pro seniory žije.

4.1 Vymezení domova pro seniory

Domovy pro seniory patří mezi sociální pobytové služby. Jeho služby jsou poskytované za úhradu. Zřizovatelem jsou nejčastěji krajské úřady, dále však mohou domovy pro seniory zřizovat i obecní úřady, církve, fyzické a právnické osoby.

Činnosti, práva a povinnosti jsou obsaženy v zákoně o sociálních službách (108/2006 Sb.). Také se řídí vyhláškou 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách v platném znění.

Domov pro seniory poskytuje tyto základní činnosti:

- **ubytování** (ubytování, úklid, praní a drobné opravy ložního a osobního prádla a ošacení, žehlení)
- **stravu** (zajištění celodenní stravy odpovídající věku, zásadám racionální výživy a potřebám dietního stravování, minimálně v rozsahu 3 hlavních jídel)
- **pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu** (pomoc při oblékání a vysvlékání včetně speciálních pomůcek, přesun na a z lůžka, podání jídla a pití, pomoc při prostorové orientaci, pomoc při změně polohy...)
- **pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu** (pomoc při úkonech osobní hygieny, péče o nehty a vlasy, pomoc při užití WC)
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím** (podpora a pomoc při využívání běžně dostupných služeb a informačních zdrojů, pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob)
- **sociálně terapeutické činnosti** (socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob)
- **aktivizační činnosti** (volnočasové a zájmové aktivity, pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s přirozeným sociálním prostředím, nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností)

- **pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí** (pomoc při komunikaci vedoucí k uplatňování práv a oprávněných zájmů)

(Sbírka zákonů, 2018, dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>)

K dnešnímu dni (15.4.2018) bylo v České republice registrováno 531 poskytovatelů sociální služby domov pro seniory.

(portál MPSV, 2018, dostupné na

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1523954597771_2)

Uživatelé mohou být kromě základních činností poskytovány také fakultativní služby, které jsou hrazeny v plné výši uživatelem z jeho vlastních prostředků.

Může se jednat např. o:

- Přeprava služebním automobilem pro individuální potřeby uživatelů služeb
- Využití telefonního spojení na zajištění kontaktů, dle potřeb uživatelů
- Využívání vlastních elektrospotřebičů
- Zabezpečení donášky knih z veřejné knihovny
- Zabezpečení donášky mimořádných nákupů dle přání uživatelů služeb

Domov pro seniory by měl nahradit ztracený domov seniorům a umožnit jim důstojné a klidné dožití.

4.2 Uživatel domova pro seniory

Uživatel sociální služby domova pro seniory je senior splňující kritéria pro přijetí do domova pro seniory. Většinou se jedná o věkovou hranici (senioři od 60 let).

Každý domov pro seniory má při své registraci přesně definovanou cílovou skupinu a také má na svých stránkách informace o tom, které osoby do daného zařízení nemohou být přijaty.

Uživatel domova pro seniory se senior stává v momentě, kdy sepíše smlouvu o poskytování této sociální služby. Podepsáním smlouvy se zavazuje dodržovat domácí řád domova pro seniory, který má každý domov sestaven a dohlíží na jeho dodržování. V tomto domácím řádu jsou uvedena práva uživatele domova pro seniory. A jsou pro něj závazná. Jedná se např. o právo na používání vlastních elektrospotřebičů, právo na kouření, , právo na zabezpečení lékařského ošetření a podávání léků, právo na návštěvy, právo na pohyb po zařízení a mimo něj, právo na kulturní a společenské vyžití a řada dalších. Na druhé straně domácí řád obsahuje také povinnosti uživatele: Uživatel musí dodržovat vnitřní řád domova pro seniory (noční klid,...)

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část této výzkumné práce je rozdělena do dvou kapitol (Metodologická východiska a prezentace a interpretace výsledků výzkumného šetření). Tyto jsou dále členěny na podkapitoly.

Výzkum bakalářské práce je zaměřen na uživatele domova pro seniory s ohledem na problematiku canisterapie a felinoterapie v konkrétních zařízeních.

5 Metodologická východiska

V této kapitole bude objasněn hlavní cíl a dílčí cíle. Dále pak metody šetření, které byly použity k získání potřebných informací, charakteristika výzkumné skupiny a místo výzkumného šetření.

5.1 Cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumné práce je zjištění, zda uživatelé domova pro seniory vnímají pozitivně canisterapii a felinoterapii, která je jim v zařízení poskytována.

Dále byly stanoveny dílčí cíle. A to: - zjistit, které pohlaví lépe přijímá canisterapii a felinoterapii, - zda jsou tyto terapie lépe vnímány osobami, které dříve žily v domě nebo v bytě, a - jestli má na přijetí terapií vliv předchozí vlastnictví zvířete.

5.2 Metody výzkumného šetření

Jako metoda výzkumného šetření byl zvolen dotazník. Dotazník je: „*soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.*“ (Chráška 2007, str.163).

Dotazník jako takový má své výhody i nevýhody. Mezi výhody podle Skutila patří: „*snadná a rychlá administrace, lze oslovit větší počet respondentů a tím získat značné množství údajů, je možné získat informace, které nejsme schopni získat jinou technikou, údaje lze většinou plně kvantifikovat, anonymita respondentů*“ (Skutil, 2011, str.80). Nevýhody dotazníku Skutil shledává v tom, že: „*musíme počítat se subjektivitou výpovědí, je možné, že se respondent otázce vyhne, respondentovy vždy nemusí vyhovovat daná forma dotazování,*

nemožnost dovysvětlení otázky v případě, že nebudeme sami dotazník administrovat, přesnost vymezených otázek a variant odpovědí striktně omezuje prostor pro odpovědi respondenta, takže někdy je nucen zvolit variantu, kterou by jinak nezvolil, možnost skreslení odpovědi žádoucím směrem.“ (Skutil, 2011, str.80-81)

Použitý dotazník se skládá z 26 položek. Otázky byly zvoleny jak otevřené, tak polouzavřené, uzavřené a výběrové. Dotazník byl vyplňován anonymně.

První 3 otázky jsou směřované ke zjištění pohlaví, původního bydliště tazatelů a ochoty mít zvíře ve své blízkosti. Dalších 14 otázek je zaměřených na psy a canisterapii. Následujících 9 otázek je zaměřeno na kočky a felinoterapii.

Před samotným výzkumným šetřením byla provedena pilotáž. Proběhla v domově pro seniory Červenka. Po jejím vyhodnocení muselo dojít k několika změnám ve formulaci otázek vzhledem k věku a psychickým schopnostem respondentů.

5.3 Charakteristika výzkumné skupiny

Dotazník lze dle Chrásky respondentům předat třemi způsoby: osobně, posláním poštou nebo prostřednictvím další osoby. (Chráska, 2007). V tomto případě bylo využito spolupráce s personálem domova pro seniory Červenka a Hrubá Voda. Jejich prostřednictvím bylo osloveno náhodných 20 mužů a 20 žen z řad uživatelů v domově pro seniory Červenka a Hrubá Voda, aby vyplnili dotazník. Vrátilo se všech 40 dotazníků. Výzkum probíhal od října 2017 do února 2018.

Domov pro seniory Červenka, stejně jako domov pro seniory Hrubá Voda byly vybrány zcela záměrně. Obě dvě cílené terapie - canisterapie a felinoterapie zde probíhají již více než 5 let. A to formou skupinové i individuální terapie. Většina uživatelů je s těmito terapiemi seznámena a využívá je.

Respondentům bylo v domě výzkumného šetření alespoň 60 let a všichni byli uživateli domova pro seniory Červenka nebo Hrubá Voda. Pro výzkumné šetření není důležité, zda z obou domovů pro seniory byl stejný počet respondentů. Důležitý je stejný počet mužů a žen.

5.4 Místo výzkumného šetření

Výzkumné šetření probíhalo v domově pro seniory Červenka a v domově pro seniory Hrubá Voda. Jako poskytovatelé pobytové sociální služby poskytují svým klientům celou řadu aktivizačních činností, mezi ně mimo jiné patří i canisterapie a felinoterapie.

Domov pro seniory Červenka je příspěvková organizace Olomouckého kraje. Jedná se sociální pobytovou službu s kapacitou 101 lůžek. K dispozici jsou dvojlůžkové a trojlůžkové pokoje. Na každém patře je jídelna a velká terasa. Pro obě patra je společná společenská místnost. V současné době je domov obsazen na 99% s převahou žen.

Domov je umístěn v historické budově, kterou nechal postavit arcivévoda Maxmilián Habsburský v roce 1845. Budova se nachází v okrajové části obce Červenka naproti vlakovému nádraží. Budova byla zmodernizována a plní svůj účel od roku 1960.

Uživatelé mají k dispozici krásnou zahradu s upravenými cestami, altán a nově vybudovanou křížovou cestu. Aktivizační pracovnice nabízejí celou řadu kulturních a společenských aktivit, muzikoterapii, arteterapii, canisterapii a felinoterapii, výlety, vloni zorganizovali zabíjačku, organizují sportovní hry atp.

(Domov pro seniory Červenka, p.o., 2018, dostupné na <http://www.ddcer.cz>)

Domov pro seniory Hrubá Voda je příspěvková organizace Olomouckého kraje. Byl zřízen pro seniory ve věku 60 a více let, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci z důvodu zdravotního stavu nebo věku, pro seniory, kteří mají sníženou soběstačnost a vyžadují pravidelnou pomoc, kterou jim nemůže zajistit rodina a blízké okolí. Tento domov pro seniory má kapacitu 75 lůžek a v současné době je plně obsazen s převahou žen.

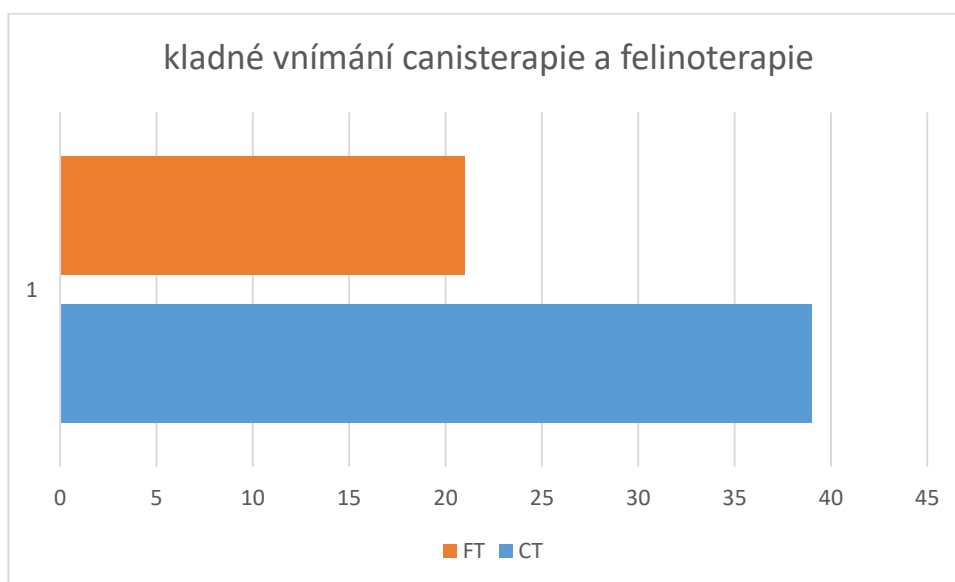
Domov se nachází v krásném prostředí lesů 20km severovýchodně od Olomouce na okraji obce Hrubá Voda. Je umístěn do zrekonstruované budovy. Pochází z období 1910, kde byla původně pila. Od roku 1974 byla tato budova využívána jako domov důchodců pro ženy. Uživatelé mají k dispozici zahradu s altánem a krásným funkčním ohništěm. Pořádají zde celou řadu kulturních a společenských akcí. Jedná se o komplex tří budov. Pokoje jsou dvoulůžkové nebo trojlůžkové. Je zde možnost ubytování manželských párů. Nabízené aktivity jsou např.: kavárna, pečení, společenské hry, ergoterapie, canisterapie, felinoterapie, výlety, bohoslužba, sportovní hry a další.

(Domov Hrubá Voda, p.o., 2018, dostupné na <https://www.ddhrubavoda.cz>)

6 Prezentace a interpretace výsledků výzkumného šetření

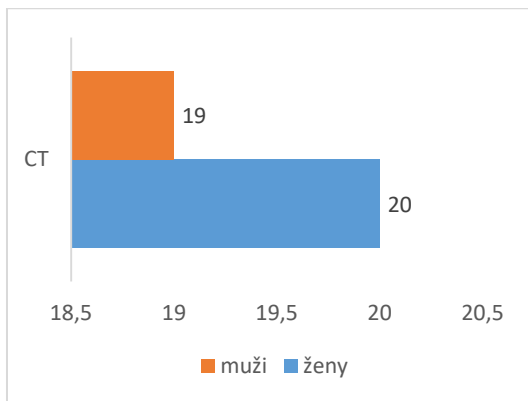
Data získaná ve výzkumném šetření byla převedena do jednotlivých grafů a procentuálně vyčísleny. V tabulkách jsou jasné výsledky a odpovědi na jednotlivé dílčí cíle výzkumného šetření. Grafy jsou barevně rozlišeny pro lepší orientaci. U každého dílčího cíle je uveden společný graf pro muže a ženy a pod ním ještě dva menší grafy vždy samostatně pro muže a pro ženy.

První otázka, na kterou hledáme odpověď je: Která terapie (canisterapie x felinoterapie) je kladně přijímána větším počtem respondentů?

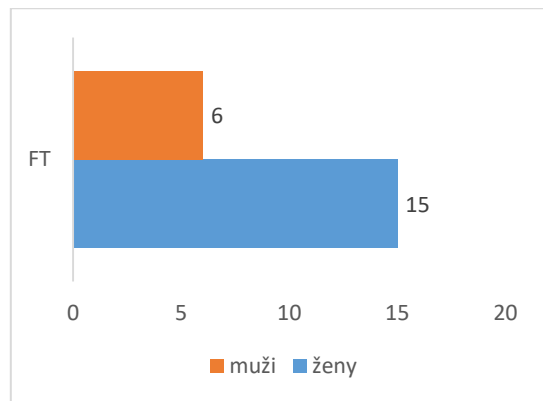

Graf č. 1, vlastní zpracování

Po vlastním vyhodnocení dotazníku bylo zjištěno, že z celkového počtu 40 respondentů jich kladně přijímá canisterapii 39. Jedná se o 97,5 % respondentů. Naopak felinoterapii kladně přijímá pouze 21 z celkového počtu respondentů. Jedná se o 52,5%.

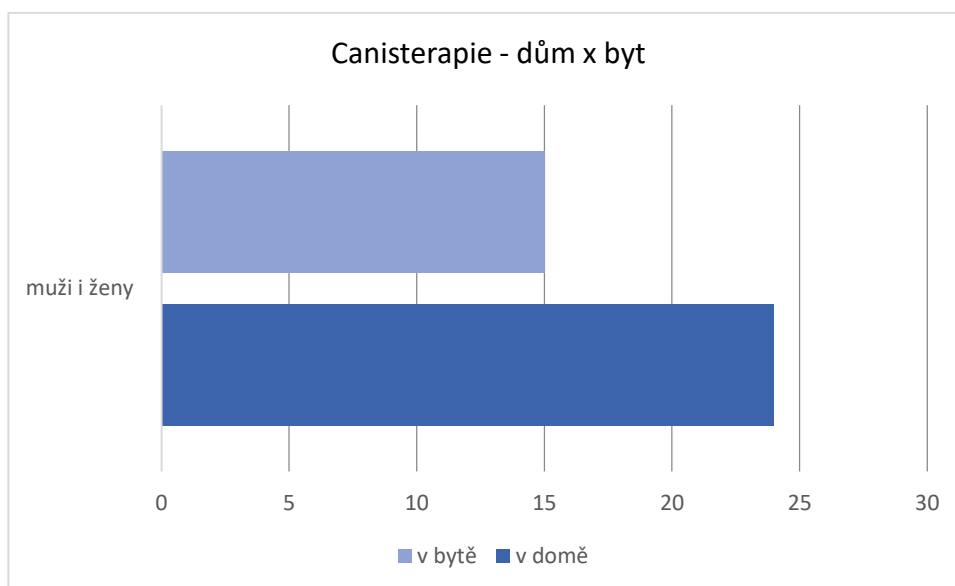
Graf č. 2

graf č. 3

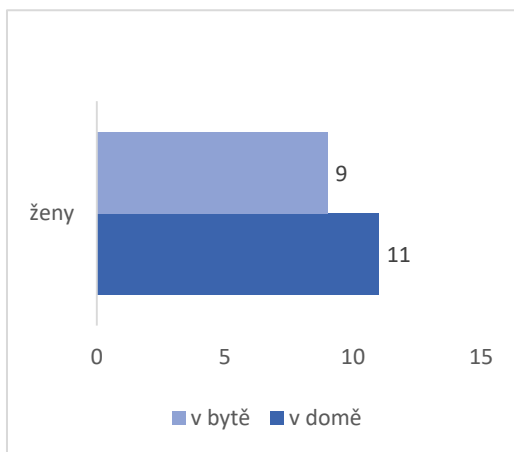
Pokud bychom rozdělili respondenty podle pohlaví, potom z výsledků vyplývá, že canisterapii vnímá kladně 100% žen a 95% mužů (graf č.2). Felinoterapii vnímá kladně 75% žen a pouze 30% mužů. (graf č. 3)

Na dalším grafu je znázorněn poměr respondentů, kteří kladně přijímají canisterapii rozdělené podle toho, zda v době před nástupem do domova pro seniory žili v domě nebo v bytě.

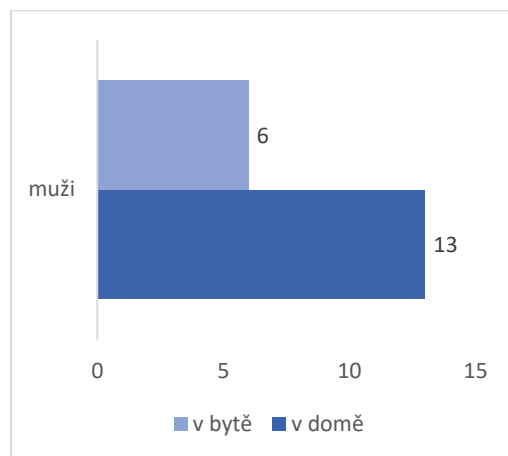

Graf č. 4, vlastní zpracování

Vyhodnocením dotazníků bylo zjištěno, že je přímá souvislost mezi kladným přijetím canisterapie a tím, v jakém prostředí žili respondenti před nástupem do domova pro seniory. Kladné přijetí canisterapie se jeví významnější u respondentů žijících dříve v domě. V domě žilo 61,5% respondentů s kladným přístupem ke canisterapii a pouze 38,5% v bytě.

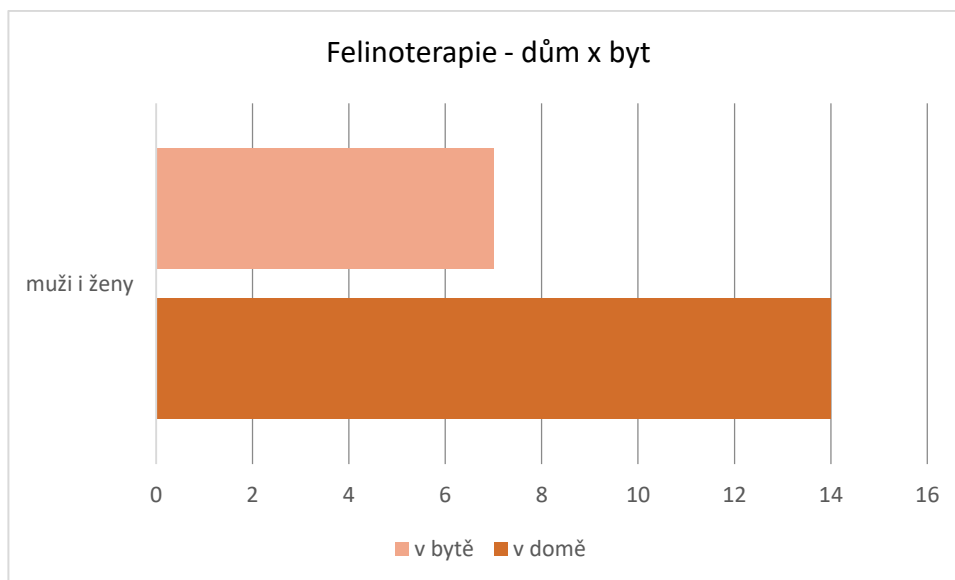
Graf č. 5

Graf č. 6

Ženy dříve žijící v domě tvoří 55% a v bytě 45% (graf č.5). Muži dříve žijící v domě 68,4% a v bytě jen 31,5% (graf č.6).

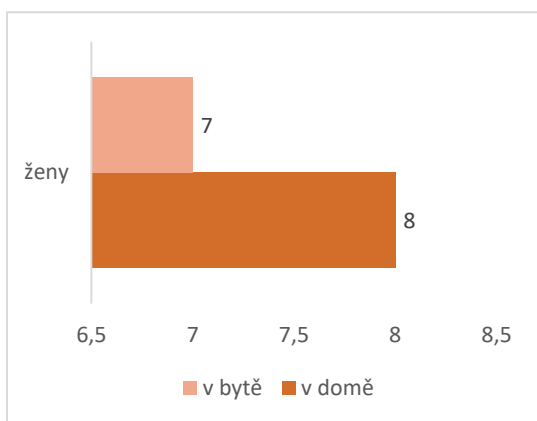
Další zajímavou otázkou bylo, zda felinoterapii kladně vnímají spíše lidé, kteří před nástupem do domova pro seniory žili v domě nebo v bytě.

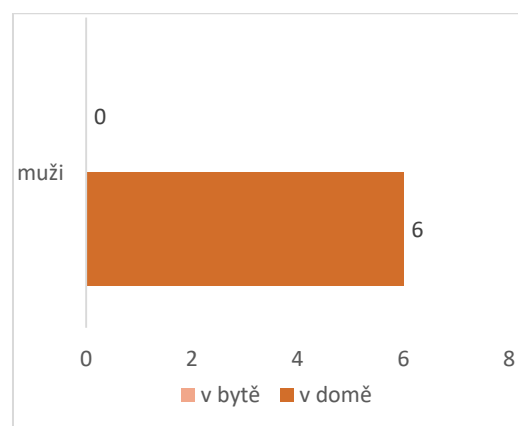
Graf č. 7, vlastní zpracování

Vlastním vyhodnocením dotazníků byl stanoven významný procentuální rozdíl ve prospěch osob dříve žijících v domě. Kladné přijetí felinoterapie se projevilo významněji u respondentů dříve žijících v domě. Jednalo se o 66,6% respondentů s kladným přijímáním felinoterapie. V bytě bydlelo dříve 33,3% respondentů.

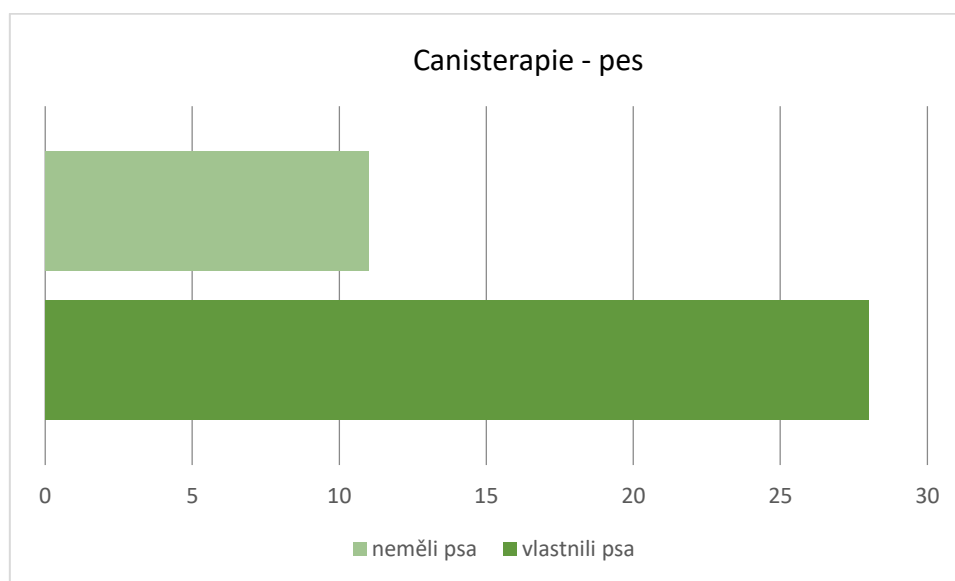
Graf č. 8

Graf č. 9

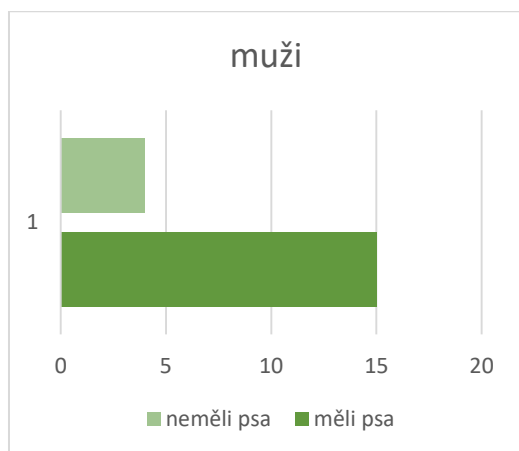
Když rozdělíme respondenty kladně přijímací felinoterapii na muže a ženy, dojdeme k výsledkům: ženy žijící dříve v domě 53,3%, v bytě 46,6% (graf č.8). U mužů jde o čísla: v domě 100%, v bytě 0% (graf.č.9).

Poslední důležitá otázka byla, zda má na kladně přijetí canisterapie a felinoterapie u respondentů vliv, zda vlastnili dané zvíře před příchodem do domova pro seniory. Vzhledem k různorodosti zvířat jsme toto vyhodnocení rozdělili na kladné přijetí canisterapie v závislosti na tom, zda vlastnili psa a kladně přijetí felinoterapie v souvislosti s dřívějším vlastnictvím kočky.

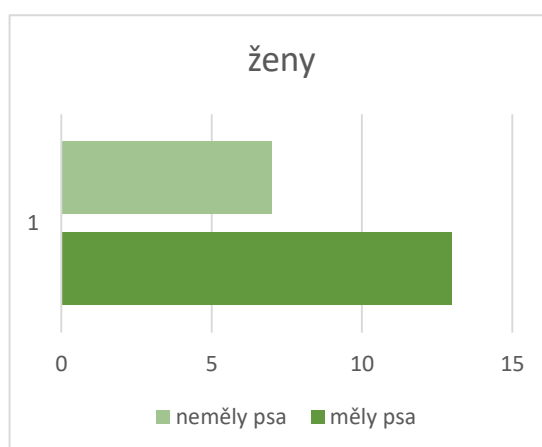

Graf č. 10, vlastní zpracování

Vlastním vyhodnocením dotazníků jsme dospěli k následujícím výsledkům. Respondenti, kteří mají kladný vztah ke canisterapii a vlastnili dříve psa, tvoří 71,7% a ti co nevlastnili před nástupem do domova pro seniory psa tvoří 28,2%.

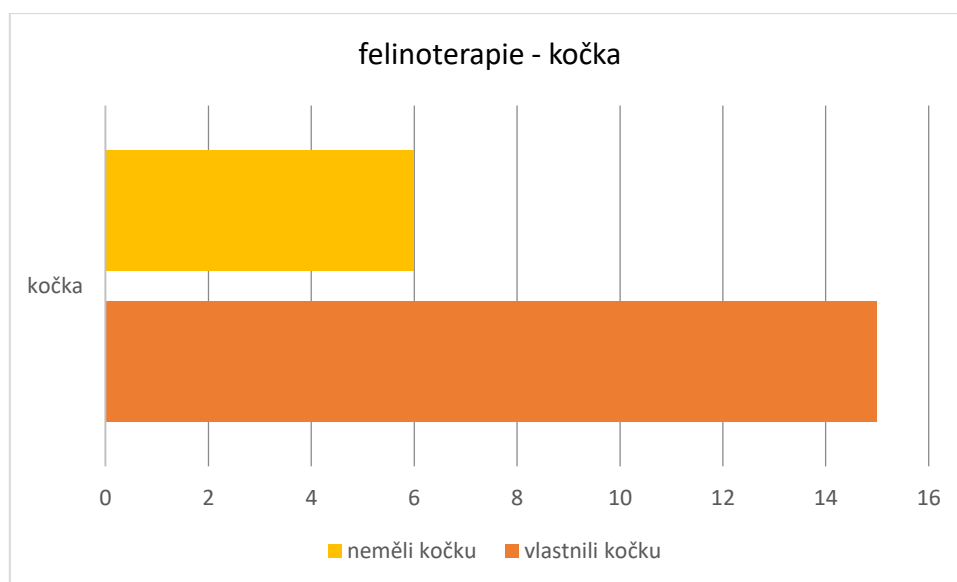

Graf č. 11

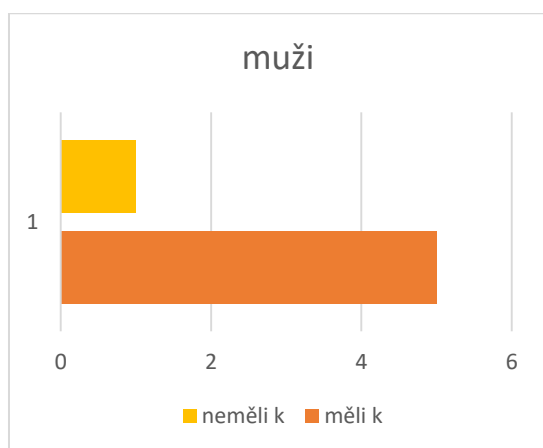
Graf č. 12

Když ještě tato čísla rozdělíme na muže a ženy: Muži mající dříve psa tvoří 78,9%, nemající psa 21% (graf č. 11). Ženy, které měly dříve psa 65%, neměly psa 36,8% (graf č. 12)

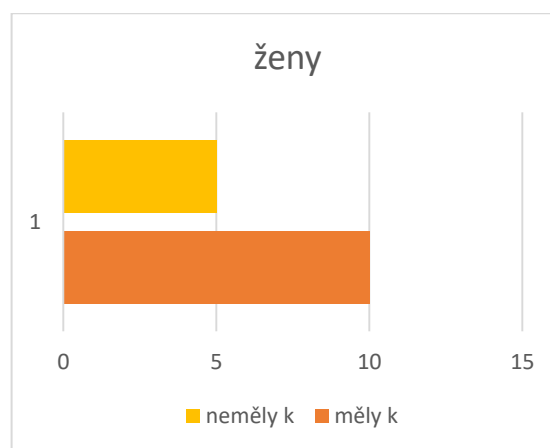

Graf č. 13, vlastní zpracování

Stejně šetření jsme provedli i ve vztahu kladného přijetí felinoterapie a faktu, zda respondenti vlastnili před nástupem do domova pro seniory kočku nebo kocoura. Respondenti, kteří měli dříve kočku tvoří 71,4%, ti co neměli kočku 28,5%.

Graf č. 14

Graf č. 15

Když by nás zajímaly počty mužů a žen: muži mající dříve kočku 83,3% a bez kočky 16,7% (graf č. 14). Ženy, které měly dříve kočku 66,7% a bez kočky 33,3% (Graf č. 15).

6.1 Shrnutí výzkumného šetření

Vlastním vyhodnocením všech vyplněných dotazníků bylo zjištěno, že vztah uživatelů v domovech pro seniory ke canisterapii a felinoterapii je podmíněn jejich dosavadním životem. Tedy životem a zkušenostmi před nástupem do domova pro seniory.

Hlavním cílem bylo zjistit, zda uživatelé domova pro seniory přijímají canisterapii a felinoterapii kladně. Toto tvrzení bylo potvrzeno. Pouze jeden dotazovaný z celkového počtu respondentů k těmto terapiím neměl kladný vztah.

Potvrdila se domněnka, že canisterapii a felinoterapii častěji kladně přijímají ženy žijící v domovech pro seniory. Ženy jako uživatelky domova pro seniory převládají. Jak bylo zjištěno od personálu domova pro seniory Červenka a domova pro seniory Hrubá Voda procentuální poměr mužů a žen v domovech pro seniory je 60-70% žen a 30-40% mužů.

Dalším dílčím cílem bylo zjistit, zda jsou canisterapie a felinoterapie lépe přijímány lidmi, kteří před nástupem do domova pro seniory žili v domě nebo v bytě. Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že uživatelé domova pro seniory, kteří kladně přijímají canisterapii a felinoterapii žili před nástupem do domova pro seniory ve větší míře v domě. Zda se jednalo o dům vlastní nebylo předmětem zkoumání a není pro výsledek tohoto výzkumu důležité. Potvrdilo to tedy domněnku, že osoby žijící v domě mají bližší vztah ke zvířatům a lépe a ochotněji přijímají canisterapii a felinoterapii po jejich nástupu do domova pro seniory.

Posledním cílem bylo zjistit, zda má na kladné přijímání canisterapie a felinoterapie vliv to, vlastnili-li respondenti před nástupem do domova pro seniory psa nebo kočku. Tento cíl bylo třeba rozdělit vzhledem k rozdílnosti přijímání canisterapie a felinoterapie. Pokud by hodnoty byly společné pro canisterapii a felinoterapii, došlo by k velkému zkreslení. Z toho důvodu byly data získaná z výzkumného šetření rozdělena na: respondenty, kteří kladně přijímají canisterapii a měli dříve ve vlastnictví psa a na respondenty, kteří kladně přijímají canisterapii a psa neměli. Porovnáním počtů bylo zjištěno, že kladně přijímají canisterapii spíše respondenti, kteří před nástupem do domova pro seniory psa měli. Canisterapie u nich vyvolává pozitivní vzpomínky na domov. Stejným způsobem bylo postupováno při vyhodnocování dat týkajících se felinoterapie. Respondenti byli rozděleni na ty, kteří kladně přijímají felinoterapii a před nástupem do domova pro seniory měli kočku a ty, kteří kladně přijímají felinoterapii, ale kočku nevlastnili. Výsledkem je, že kladně přijímají felinoterapii spíše respondenti, kteří vlastnili dříve, tedy před nástupem do domova pro seniory kočku nebo kocoura.

Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na canisterapii a felinoterapii v domovech pro seniory pohledem uživatelů.

Jako aktivního canisterapeuta a felinoterapeuta mě zajímaly některé aspekty přijímání canisterapie a felinoterapie ze strany uživatelů domovů pro seniory. Do domova pro seniory Červenka a domova pro seniory Hrubá Voda docházím pravidelně již několik let a tato práce mi poskytla možnost provést jistou „anketu spokojenosti“. Otevřela mi nové možnosti, jak k hodinám canisterapie a felinoterapie v těchto a podobných zařízeních přistupovat. Jaké aktivity a témata volit vzhledem ke skladbě klientely. Potvrdily se mi subjektivní zjištění, kdo a proč na canisterapii a felinoterapii dochází, proč je vyhledává a jaká jsou jejich očekávání. Že jsou tyto terapie přínosné, potřebné a atraktivní jsem věděla již ze své praxe. Faktické zhodnocení jednotlivých odpovědí a vyčíslení procentuálního zastoupení mluví za vše. Utrzuje mě to v mém odhodlání se canisterapii a felinoterapii věnovat i nadále a snažit se o prohloubení mých znalostí a odborných dovedností.

Práce byla rozdělena do dvou základních částí – části teoretické a praktické.

Cílem teoretické části bylo poskytnout základní informace o canisterapii a felinoterapii. Nastínit jejich základní formy, metody a fáze. Byly zmíněny a popsány subjekty a pojmy, které se v souvislosti s canisterapioi a felinoterapií často používají. Jedna z podkapitol byla věnována popisu vzorové hodiny skupinové a individuální canisterapie. Tuto ukázkou jsem zvolila se záměrem přiblížit teoretické informace praxi. V teoretické části mé práce jsem chtěla nastínit, jakým způsobem a jakými prostředky lze zasáhnout a pomoci lidem žijícím daleko od rodiny. Lidem, kteří ztratili prostředí, ve kterém celý život žili, samostatnost na které si každý z nás tolik zakládá, životního partnera a mnohdy i smysl života.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo zhodnocení vlivu předchozího životního stylu na přijímání nebo odmítání canisterapie a felinoterapie jako aktivizační činnosti v domovech pro seniory. Otázky, které jsem kladla respondentům jsem mnohokrát přepracovávala, aby byly srozumitelné a lehce uchopitelné bez zdlouhavého vysvětlování. Pomohly mi v tom také aktivizační a sociální pracovníce z domova pro seniory Červenka a Hrubá Voda, které všechny uživatele osobně znají, znají jejich rodinou anamnézu a mají s nimi hezký vztah.

Závěrem lze říci, že pokud by byli cíleně vyhledáváni potencionální klienti z řad uživatelů domova pro seniory pro aktivity spojené se zvířaty (konkrétně psy a kočkami), jako ideální se jeví osoby dříve žijící v domě a mající nějaké zvíře. Jako druhá nejpříjemnější skupina jsou lidé dříve žijící v domě bez zvířete. Ovšem tato kritéria nemohou být jedinými pro event.. poskytování canisterapie a felinoterapie. Je třeba brát ohled na vůli klientů, jejich práva svobodně se rozhodnout a momentální zdravotní a psychický stav.

Je smutné, že se ve své praxi setkávám s lidmi, za kterými nechodí žádné návštěvy a jediné, na co se mohou těšit, je „pes nebo kočka a cizí člověk, který se jim věnuje, mluví s nimi...“ . Snažím se o profesionální odstup a zároveň lidskost a účast s každým člověkem, se kterým se ve své práci setkávám.

Seznam použité literatury

BYSTRICKÝ, P., 2015. *Pes v mytologii, náboženství a folklóru starověku a středověku*. 1. vyd. Bratislava: VEDA a Historický ústav SAV, 2015. 416 s. ISBN 978-80-224-1477-7.

DOMENEC, E., RISTOL F., 2012. *Animal Assisted Therapy CTAC Method*. Coral Gables, Florida, 2012. 389 s. ISBN 978-0-9886331-0-0.

FOGLE, B., 2007. *Kdyby váš pes mohl mluvit...* Přel. H.Kholová. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, k.s. – Knižní klub, 2007. 160 s. ISBN 978-80-242-1884-7.

GALAJDOVÁ, L. , 1999. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. Vyd.1 Praha: Grada Publishing, 1999. 160 s. ISBN 80-7169-789-3.

CHRÁSKA, M., 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Vyd. 1 Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

LESER, M., 2008. *Mensch-Tier-Beziehungen – Tiereinsätze im Heimbereich*. Bern: Curaviva Schweiz, 2008. 92 s. ISBN 978-3-9523215-1-5.

NERADŽIČ, Z., 2006. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*. Praha: Albatros nakladatelství, 2006. 159 s. ISBN 80-00-01809-8.

SKUTIL, M., 2011. *Základy pedagogické-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. 256 s. ISBN 978-80-7367-778-7.

STANČÍKOVÁ, M., ŠABATOVÁ, J., 2012. *Canisterapie v teorii a praxi: sborník her a pomůcek pro praktickou realizaci canisterapie u různých cílových skupin*. 1. vyd. Vyškov: Sdružení Piafa, 2012. 103 s. ISBN 978-80-87731-00-0.

SVOBODOVÁ, I., 2011. *Praktické využití psů v zoorehabilitaci*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2011. 191 s. ISBN 978-80-213-2197-7.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J., 2008. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.

ŠOLTÉSOVÁ, D., BOSÁ, M., 2016. *Intervencie s asistenciou psou – úvod do teorie a praxe*. 1. vyd. Slovensko Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2016. 244 s. ISBN 978-80-555-1686-8.

VÁGNEROVÁ, M., 1999. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 407 s. ISBN 80-7178-308-0.

VALENTA, M., 2014. *Přehled speciální pedagogiky*. 1.vyd Praha:Portál, 2014. 272 s. ISBN 978-80-262-0602-6.

VALENTA, M., MÜLLER, O., 2013. *Psychopedie*. 5. vyd. Praha: Parta, 2013. 493 s. ISBN 978-80-7320-187-6.

Internetové zdroje

Anitera, o.p.s., 2009 [online]. Poslední revize 2009 [cit. 18.3.2018]. Dostupné z <http://www.animoterapie.cz/lecebne-ucinky-animoterapie>. htm

Domov pro seniory Červenka, p.o., 2018 [online]. Poslední revize 2018 [cit. 4.4.2018]. Dostupné na <http://www.ddcer.cz>

Domov Hrubá Voda, p.o., 2018 [online]. Poslední revize 2018 [cit. 4.4.2018]. Dostupné na <https://www.ddhrubavoda.cz>

Energie života, 2015 [online]. Poslední revize 2018 [cit. 7.4.2018]. Dostupné na <http://www.energiezivota.com/skryte-moudrosti/478-leciva-sila-kociciho-predeni-ma-dlouhou-historii>

Nezávislý chovatelský klub, 2018 [online]. Poslední revize 2018 [cit. 5.3.2018]. Dostupné na <http://www.nchk.estranky.cz/clanky/historie-nchk>

Pet Partners, 2018 [online]. Poslední revize 2018 [cit. 5.3.2018]. Dostupné z <https://petpartners.org/about-us/petpartners-story>

Registr poskytovatelů sociálních služeb, 2018 [online]. Poslední revize 2018 [cit. 15.4.2018]. Dostupné na http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1523954597771_2

SVOPAP vzdělávací centrum s.r.o., 2018 [online]. Poslední revize 2018 [cit.5.3.2018]. Dostupné na <http://www.svopap.cz/onas.html>

TERRA – terapeutický a rozvojový ateliér 2018 [online]. Poslední revize 2018 [cit. 7.3.2018]. Dostupné z <http://www.terraweb.cz/krizova-intervence>

Tlapky pro radost, z.s., 2018 [online]. Poslední revize 2018 [cit. 9.4.2018]. Dostupné na <https://tlapkypro.webnode.cz/canisterapeuticke-zkousky/>

Vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, 2018 [online]. Poslední revize 2018 [cit. 12.4.2018]. Dostupné na

http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=505/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb. Ve znění pozdějších předpisů, 2018 [online]. Poslední revize 2018 [cit. 12.4.2018]. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=108/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Seznam příloh:

Příloha č. 1 - Dotazník

Příloha č. 2 - fotogalerie z canisterapie a felinoterapie v domovech pro seniory

Příloha č. 3 - Zkušební řád canisterapeutických zkoušek zapsaného spolku Tlapky pro radost

Příloha č. 1 – Dotazník

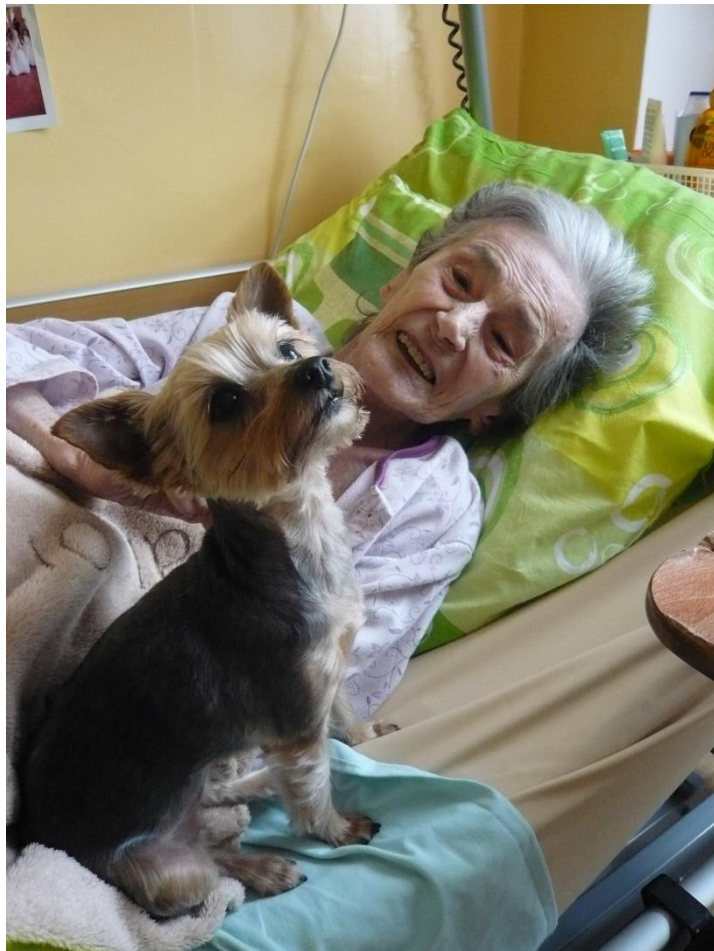
1. Máte rád/a zvířata ve své blízkosti? **ANO NE**
2. Jste: **A. muž B. žena**
3. Před nástupem do tohoto zařízení jste bydlel/a: **A. v bytě B. v domku**
4. Měli jste ve svém dětství doma psa? **ANO NE**
5. Vlastnil/a jste psa v dospělosti? **ANO NE**
6. **Jen pokud ne:** Jaký to mělo důvod? **A. partner/ka nechtěl/a**
B. nebyl prostor a čas
C. zdravotní důvody
D. jiné
7. **Jen pokud jste bydlel/a v domku** Vadí Vám pes uvnitř domu?
ANO NE
8. Setkal/a jste se s pojmem canisterapie dříve (před nástupem do tohoto zařízení)?
ANO NE
9. Pokud ano, kde? .....
10. Setkáváte se s canisterapeutem a jeho psem pravidelně? **ANO NE**
11. Vyhovuje Vám četnost jejich návštěv? **ANO NE**
12. Vadí vám při canisterapii pes v posteli? **ANO NE**
13. Jakého psa při canisterapii preferujete? **A. malý**
B. velký

14. Jaká povaha psa při canisterapii je pro vás příjemnější: **A.** aktivní
B. spíše klidný
15. Líbí se Vám skupinová canisterapie? **ANO NE**
16. Vyhovuje Vám individuální terapie na pokoji? **ANO NE**
17. **Pokud ne**, proč? .....
18. Měli jste ve svém dětství doma kočku? **ANO NE**
19. Vlastnil/a jste kočku v dospělosti? **ANO NE**
20. **Jen pokud ne:** Jaký to mělo důvod? **A.** partner/ka nechtěl/a
B. nebyl prostor a čas
C. zdravotní důvody
D. jiné
21. **Jen pokud jste bydlel/a v domku** Vadí vám kočka uvnitř domu?
ANO NE
22. Setkal/a jste se s pojmem felinoterapie dříve (před nástupem do tohoto zařízení)?
ANO NE
23. Pokud ano, kde? .....
24. Setkáváte se s felinoterapeutem a jeho kočkou pravidelně? **ANO NE**
25. Vyhovuje Vám četnost jejich návštěv? **ANO NE**
26. Vadí vám při felinoterapii kočka v posteli? **ANO NE**

Příloha č. 2 – fotogalerie z canisterapie a felinoterapie v domovech pro seniory

Zkušební řád pro canisterapeutické zkoušky

Disciplíny CTZ

1. Vstup do vnitřních prostor a výtahu
  2. Seznámení ve skupině
  3. Základní poslušnost (sedni, lehni, vstaň, zůstaň, aport)
  4. Podání pamlsků z dlaně a špetky z prstů a reakce na doteky cizí osoby (objímání, sahání na uši, ocas, nohy)
  5. Odebrání hračky cizí osobou
- přestávka
6. Odvolání psa od cizí osoby
  7. Reakce na hluk
  8. Reakce na osobu s francouzskými holemi
  9. Reakce na osobu na invalidním vozíku
  10. Chůze na vodítku vedle invalidního vozíku a ochota kontaktu se skupinkou

přestávka

11. Ovladatelnost psa cizí osobou na vodítku
12. Hra s padákem
13. Podlézání a překračování psa cizí osobou

přestávka

14. Přejít psa přes různé povrchy (igelit, kuličky, papíry)
15. Inscenovaná skupinová CT u dětí
16. Relaxace vleže s klientem, česání

Všeobecné informace

- při provádění jednotlivých disciplín je povoleno používat pamlsky jako odměnu až po dokončení cviku, nikoli jako pomůcku k vykonání cviku
- donucení psa k vykonání určité disciplíny je bráno jako hrubá chyba
- hodnocení – bodujeme stupnicí 0-5 (čím vyšší číslo, tím lépe). Pro absolvování CTZ musí dvojice získat minimálně 85 % z celkového počtu a na udělení osvědčení se musí shodnout všichni zkušební komisaři
- jakékoli projevy agrese u psa (potažmo psovoda) mohou vést k vyloučení dvojice ze zkoušek
- mějte na paměti, že při této zkoušce je na Vás a Vašeho psa pohlíženo jako na tým

- po 5., 10. a 13. disciplíně bude přestávka na vyvenčení a občerstvení psů a psovodů

Kriteria pro hodnocení

1. Vstup do vnitřních prostor a výtahu

- Psovod se psem na vodítku vstoupí společně se zkušebním komisařem do vnitřních prostor zařízení, plynule přejdou k výtahu. Nastoupí do něj a vyjedou do patra. Hodnotí se zde ochota psa následovat psovoda do neznámých prostor a výtahu. Agresivní chování a přílišná bázlivost jsou hrubou chybou a vedou ke sníženému bodovému ohodnocení.

2. Seznámení ve skupině

- Dvojice (pes a psovod) stojí v řadě. Pes je na vodítku u nohy psovoda. Na pokyn komisaře se všechny dvojice začnou pohybovat po místnosti. Psovodi si postupně všichni navzájem podají ruce. Hodnotí se zde reakce psa na ostatní psy. Jakýkoli projev agrese ze strany psa je brán jako hrubá chyba a může vést k vyloučení dvojice ze zkoušek.

3. Základní poslušnost (sedni, lehni, vstaň, zůstaň, aport)

- Pes stojí na vodítku u levé nohy psovoda. Na pokyn komisaře dá psovod povel psu k vykonání povelu „sedni“. Pes na tento povel provede změnu polohy. Opakování povelu se považuje za mírnou chybu. Donucení psa k provedení povelu je chybou a dojde ke snížení bodového ohodnocení.
- Pes sedí na vodítku u levé nohy psovoda. Na pokyn komisaře dá psovod povel psu k vykonání povelu „lehni“. Pes na tento povel provede změnu polohy. Opakování povelu se považuje za mírnou chybu. Donucení psa k provedení povelu je chybou a dojde ke snížení bodového ohodnocení.
- Pes leží na vodítku u levé nohy psovoda. Na pokyn komisaře dá psovod povel psu k vykonání povelu „vstaň“. Pes na tento povel provede změnu polohy. Opakování povelu se považuje za mírnou chybu. Donucení psa k provedení povelu je chybou a dojde ke snížení bodového ohodnocení.
- Psovod odchází se psem na vodítku u nohy na vzdálenost 3 metrů. Provede odložení a vrátí se ke komisaři. Na pokyn komisaře se psovod vrátí ke psovi a společně se psem se vrátí ke komisaři. Doba odložení je po dobu alespoň 3 minut. Kolem psa při odložení budou procházet komisaři – rušivé vlivy. Je na psovodovi, zda odloží psa sedícího nebo ležícího. Změna polohy psa při odložení není brána jako závažná chyba. Pokud pes opustí místo odložení, bude mu sníženo bodové ohodnocení.
- Psovod použije předmět, který má pes rád. Na pokyn komisaře psovod odhodí předmět do vzdálenosti alespoň 2 metrů. Vyšle psa pro aport. Pes vyběhne, uchopí, přinese a předá. Chybou je nepřinesení předmětu alespoň do vzdálenosti 1 kroku. Nesplnění disciplíny je nevyběhnutí, nezáměr nebo neuchopení předmětu a v důsledku toho dojde ke snížení bodového ohodnocení.

4. Podání pamlsků z dlaně a špetky z prstů a reakce na doteky cizí osoby (objímání, sahání na uši, ocas, nohy)

- Psovod předá komisaři alespoň 2 pamlsky. Komisař nabídne psovi pamlssek z dlaně. Poté psa obejmeme, sáhne na uši, nohy, ocas atd. Na závěr komisař podá psovi pamlssek z prstů. Pes musí brát pamlsky bez ohrožení komisaře. Případně nemusí mít o pamlsky zájem. Agresivita psa vylučuje ze zkoušek. Obava psa je hodnocená jako chyba a má za následek snížení bodového ohodnocení.

5. Odebrání hračky cizí osobou

- Pes je na volno. Psovod komisaři předá oblíbenou hračku psa a odstoupí. Komisař psa rozdvádí (např. hračkou). Vyzkouší reakci psa na odebrání hračky cizí osobou. Na povel komisaře psovod psa uklidní a přivolá povel. Povel užitý pro uklidnění psa je na psovodovi. K opakování povelu se přihlíží v hodnocení. Naprosté neuposlechnutí povelu k ukončení hry a přivolání je hodnocené jako hrubá chyba a budou mít za následek snížené bodové ohodnocení.

6. Odvolání psa od cizí osoby

- Pes je na volno a dostane povel volno. Komisař bude šustit igelitovým pytlíkem a vytahovat jídlo. Psovod na pokyn komisaře si psa odvolá. Opakování povelu nebo neuposlechnutí psa jsou brány jako chyba a budou mít za následek snížené bodové ohodnocení.

7. Reakce na hluk

- Při chůzi ve vzdálenosti 3 metrů upustí komisař plechový táb nebo způsobí jiný odpovídající hluk a zakřičí. Čím slabší, tím blíže ke psu. Pes nesmí reagovat na hluk bázlivě ani agresivně. Jakákoli takováto reakce bude mít za následek snížené bodové ohodnocení.

8. Reakce na osobu s francouzskými holemi

- Pes je na vodítku u nohy psovoda a jdou směrem ke komisaři s francouzskými holemi. Ten si psa pohladí a upustí hůl. Agresivní chování a přílišná bázlivost jsou hrubou chybou a můžou vést k vyloučení psa ze zkoušek.

9. Reakce na osobu na invalidním vozíku

- Pes je na vodítku u nohy psovoda a jdou směrem ke komisaři na invalidním vozíku. Ten si psa pohladí. Pokud pes bude ochoten vyskočit alespoň předními tlapkami na kolena komisaře, získá 3 bonusové body.

10. Chůze na vodítku vedle invalidního vozíku a ochota kontaktu se skupinkou

- Pes jde na vodítku u nohy psovoda a z druhé strany jede invalidní vozík. Pes se nesmí plést pod kolečka, poskakovat a příliš tahat. Hodnotí se ochota psa jít v bezprostřední blízkosti vozíku.
- Pes je na vodítku a jde do skupinky cizích lidí, kteří hlučí. Tuto skupinku tvoří děti i dospělí. Psa hladí a objímají. Pes nesmí cukat za vodítko, odtahovat se od hlazení nebo projevit agresivitu. Hodnotí se ochota kontaktu s cizími lidmi

11. Ovladatelnost psa cizí osobou na vodítku

- Pes jde na vodítku vedle nohy cizí osoby přímým směrem. Mírné nepřesnosti nejsou brány jako chyba. Větší odchylky se hodnotí jako drobná chyba. Stálý tah a cukání vodítkem je hrubá chyba až anulování cviku.

12. Hra s padákem

- Pes je na volno. Skupina lidí včetně psovoda pracuje s padákem. Hodnotí se reakce psa na padák. Přílišná bázlivost nebo agresivita jsou brány jako chyba a mají za následek snížení bodového ohodnocení.

13. Podlézání a překračování psa cizí osobou

- Pes je na vodítku v pozici vleže. Komisař psa 2x překročí. Hodnotí se klid a ochota psa. Neumožnění cviku ze strany psa má za následek snížené bodové ohodnocení až anulování cviku.
- Pes je na vodítku v pozici vestoje. Komisař psa podleze nebo dá alespoň ruku pod břicho. Vše v závislosti na velikosti psa. Hodnotí se klid a ochota psa. Neumožnění cviku ze strany psa má za následek snížené bodové ohodnocení až anulování cviku.

14. Přejít psa přes různé povrchy (igelit, pet lahve, papíry)

- Pes jde na vodítku u nohy psovoda. Postupně přechází přes různé povrchy. Neochota psa přejít přes některý z povrchů má za následek snížení bodového ohodnocení až anulování cviku.

15. Inscenovaná skupinová CT u dětí

- Pes je na volno. Psovod s komisaři a dětmi sedí na zemi v kruhu. K dispozici je kostka s úkoly. Komisař sleduje průběh hry a hodnotí reakce psa.

16. Relaxace vleže s klientem, česání

- Na podložce leží na boku komisař. Psovod přiloží psa dle pokynů komisaře. Pes musí vytrvat v dané pozici alespoň po dobu 3 minut. Psovod sedí u psa a může na něj mluvit a korigovat ho. Po uplynutí stanovené doby si komisař sedne, vezme kartáč a češe psa. Stálé snahy psa odejít či jakýkoli náznak agrese jsou brány jako hrubá chyba až anulování cviku.

Upozornění: V souladu se zákonem na ochranu zvířat byla výborem v roce 2017 odsouhlasena minimální věková hranice psa / feny pro absolvování canisterapeutické zkoušky 2. a 3. úrovně, která je 18 měsíců. Což znamená, že v den konání zkoušek musí přihlášený pes / fena splňovat požadovaný věk. Jedinci mladší než 18 měsíců nebudou ke zkouškám připuštěni.

Anotace

Jméno a příjmení	Monika Halamková
Katedra	Ústav speciálně pedagogických studií
Vedoucí práce	Mgr. Zdeňka Kozáková, Ph.D.
Rok obhajoby	2018

Název práce	Canisterapie a felinoterapie v domovech pro seniory pohledem uživatelů
Název v angličtině	Canistherapy and felinetherapy in retirement homes from users view
Anotace práce	Bakalářská práce je zaměřena na postoje uživatelů v domovech pro seniory ke canisterapii a felinoterapii. V teoretické části se nachází objasnění pojmu canisterapie, její formy a metody práce, základní informace o felinoterapii, periodizace a aspekty stáří a charakteristika uživatele a domova pro seniory. Praktická část se věnuje zjištěným postojům uživatelů ke canisterapii a felinoterapii a jejich přijímání z pohledu uživatelů.
Klíčová slova	Domov pro seniory, canisterapie, felinoterapie, uživatel
Anotace v angličtině	The bachelor thesis is focused on the attitudes of the clients in the Retirements homes to Canistherapy and Felinetherapy. There is an explanation of the term Canistherapy in the theoretical part, its forms and methods of work; further basic information about Felinetherapy; periodization of human age; aspects of age and characteristics of the clients and Retirement homes. The practical part deals with the detected attitudes of clients towards Canistherapy and Felinetherapy and their acceptance from their own point of view.
Klíčová slova v angličtině	Retirement homes, canistherapy, felinetherapy, user, client
Přílohy vázané v práci	3
Rozsah práce	47 stran
Jazyk práce	český

